

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Изх. №: 1/23.11.2012 г.

Окончателен доклад

по техническо предложение за провеждане на проучване на тема:

„Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие”, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ”

Във връзка с изпълнението на тристранен договор, сключен между МЗХ, РА и МИГ Харманли с № РД 50-151 /13.10.2011г. между МЗХ, ДФ»Земеделие-РА» и Сдружение»МИГХарманли по мерки 41 и 431 от Програма за развитие на селските райони 2007-2013г., ОС-Лидер.

Изпълнител:

20 YEARS
поета

София, 23.11.2012 г.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Съдържание

1. Увод.....	3
2. Методология	4
3. Сведения за община Харманли и описание на местните туристически обекти	8
3.1. Кратки сведения за община Харманли.....	8
3.2. Описание на местните туристически обекти.....	10
4. Представяне на водещите европейски и български практики в областта на туризма	28
5. Проучване на възможностите за развитието на туризма и туристическите услуги на територията на община Харманли.....	69
6. Предложения за разработване на интегрирани туристически продукти на територията на МИГ «Харманли».....	91
Приложения	99

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

1. Увод

Настоящият доклад представлява част от работата по проекта **„Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие”**, по тема **„Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ”** и има за цел да представи анализа на резултатите от проведените документално, количествено и качествено проучвания по настоящата изследване.

Целта на проучването е увеличаване на възможностите за развитие на туризма на територията на МИГ Харманли и разработване на програма, включваща вътрешнообщинските и междуобщинските инициативи в областта на туризма, както и конкретни туристически продукти.

Специфичните цели на проекта са:

1. Проучване на възможностите за развитието на туризма и туристическите услуги на целевата територия;
2. Описване на местните туристически обекти;
3. Представяне на водещите европейски и български практики в областта на туризма;
4. Изготвяне предложения за разработване на интегрирани туристически продукти на територията на МИГ.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

2. Методология

За постигане заложените цели на проекта са съчетани три основни метода: документално (кабинетно), качествено и количествено проучване.

Документално (кабинетно) проучване

На база на кабинетното проучване бяха идентифицирани и описани водещите европейски и български практики в областта на туризма, както и месните туристически обекти.

Този тип проучване представлява събиране и анализ на информация от вторични източници, или вторични данни. Като част от документалното проучване беше събрана и анализирана информация от създадени по-рано и достъпни източници, които са най-разнообразни по характер – нормативни, вътрешно-институционални и други документи, книги и други тип издания, публикации в медиите, уеб сайтове или други канали, статистика, резултати и анализи на предишни проучвания.

Качествено проучване

Качественото проучване бе проведено сред местните (действащи на територията на община Харманли) предприемачи с цел да се регистрират нагласите и практиките им в областта на развитие на туристически услуги.

Целевата група обхваща представители на местния бизнес, които имат опит в туристическия бранш или имат намерение да инвестират в подобни инициативи.

Методът, по който беше извършено качественото проучване е дълбочинно интервю. **Този метод** позволи извличане на нагласи, мнения и идеи по отношение на основните параметри на разработваните теми, а именно:

- Проучване на възможностите за развитието на туризма и туристическите услуги на целевата територия;

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

- Описване на местните туристически обекти;
- Представяне на водещите европейски и български практики в областта на туризма;
- Изготвяне предложения за разработване на интегрирани туристически продукти на територията на МИГ.

За целите на проучването бяха проведени 10 дълбочинни интервюта сред представители на целевата група.

Дълбочинните интервюта бяха проведени от 2 експерти.

Количествено проучване

Сред населението на община Харманли (лица на 18 и повече години) беше проведено представително количествено проучване относно нагласите за включване в проекти, свързани с развиването на туризма в общината, както и

- Проучване на възможностите за развитието на туризма и туристическите услуги на целевата територия;
- Описване на местните туристически обекти;
- Представяне на водещите европейски и български практики в областта на туризма;
- Изготвяне предложения за разработване на интегрирани туристически продукти на територията на МИГ.

Количественото проучване се осъществи чрез полу-стандартизиран въпросник, който се използва за събиране на информация по детайлизираните критерии за оценка на всеки от ключовите параметри на проекта. Интервютата бяха проведени чрез пряко лично интервю в дома на респондентите, като въпросникът бе изготвен по начин, позволяващ попълването му и под формата на анкетна карта.

Полевата работа бе извършена от анкетьори, постоянно живеещи в общината. Интервюерите бяха обучени за работа и получиха указания от представители на агенция Ноема. С 15 % от анкетираните субекти бе осъществен повторен контакт от агенция Ноема с цел контрол на работата на анкетьорите.

Бяха реализирани общо 307 анкети, от които 300 са включени в анализа на данни. По време на провеждане на теренната работа бяха получени 25 отказа за участие в интервю. След

5

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие”, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ”

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

логически оглед 7 карти бяха върнати на 2ма интервюери за недостатъчно набрана информация и бяха проведени нови интервюта с други респонденти.

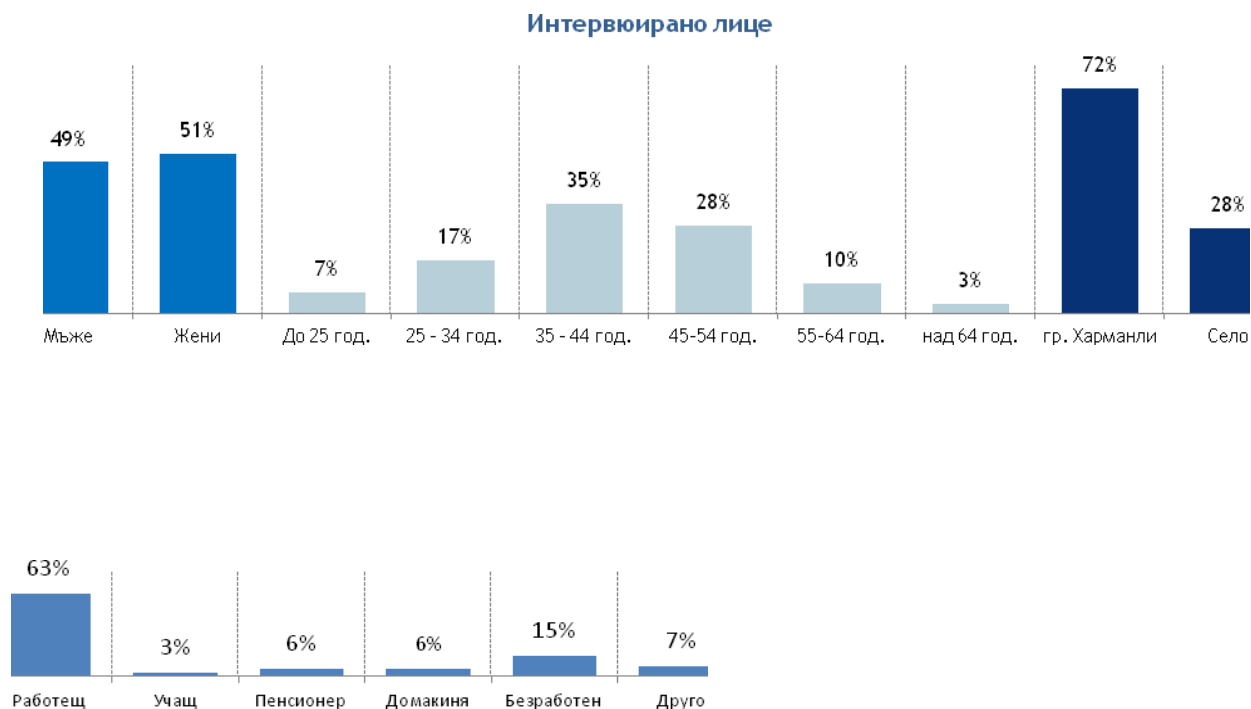
Фигура 1. Генерална съвкупност, Източник: НСИ.

Населено място	Всички	18+	18-35 год.	36 - 50 год.	над 50 год.
ОБЩИНА ХАРМАНЛИ	24947	20719	5454	5093	10172
ГР.ХАРМАНЛИ	18589	15227	4402	4068	6757
СЕЛА	6358	5492	1052	1025	3415
С.БИСЕР	852	746	145	160	441
С.БОГОМИЛ	13	13	0	0	13
С.БОЛЯРСКИ ИЗВОР	298	228	72	56	100
С.БРАНИЦА	137	119	17	14	88
С.БЪЛГАРИН	404	365	66	58	241
С.ВЪРБОВО	435	344	95	87	162
С.ДОСИТЕЕВО	309	277	31	37	209
С.ДРИПЧЕВО	30	30	1	3	26
С.ИВАНОВО	354	314	45	33	236
С.ИЗВОРОВО	267	242	37	36	169
С.КОЛАРОВО	18	18	1	0	17
С.ЛЕШНИКОВО	110	105	5	14	86
С.НАДЕЖДЕН	239	201	57	46	98
С.ОВЧАРОВО	163	161	6	13	142
С.ОРЕШЕЦ	268	243	27	33	183
С.ОСТЪР КАМЪК	120	101	16	12	73
С.ПОЛЯНОВО	295	268	31	31	206
С.ПРЕСЛАВЕЦ	152	130	30	28	72
С.РОГОЗИНОВО	153	147	11	16	120
С.СЛАВЯНОВО	731	608	138	128	342
С.СМИРНЕНЦИ	191	168	30	37	101
С.ЧЕРЕПОВО	186	154	23	25	106
С.ЧЕРНА МОГИЛА	108	99	17	10	72
С.ШИШМАНОВО	525	411	151	148	112

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Фигура 2. Структура на извадката на количественото изследване

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

3. Сведения за община Харманли и описание на местните туристически обекти

3.1. Кратки сведения за община Харманли

Община Харманли е разположена в централната част на Хасковска област и Източния Тракийско – Родопски район, който обхваща територията на юг от Стара планина - Казанлъшкото поле, Сърнена гора, Хасковско – старозагорското поле, Източните Родопи. Площта на общината е 694,7 кв.км. Течението на р. Марица разделя територията на общината на две почти равни части. Съгласно разпоредбите на Закона на регионалното развитие общината е в южен централен район за планиране.

Фигура 3. Местоположение на община Харманли

Общината е изградена от 25 населени места – гр. Харманли и 24 села. Граничи със следните общини от областта: на север – със Симеоновград, Тополовград и с община Гълъбово от област Стара Загора; на изток – със Свиленград и Любимец; на юг – с Маджарово и Стамболово; и на запад – с Хасково.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Фигура 4. Граници на територията на МИГ Харманли

Местната икономика се характеризира с ясна изразена аграрно – промишлена структура, в която превес имат селскостопанските дейности растениевъдство и животновъдство (източник: анализа в Общинския план за развитие (2007-2013 г.)). Сектор Туризъм е сравнително слабо развит, особено на фона на останалите икономически дейности на територията на общината. С голям, но недобре развит потенциал в региона на община Харманли, е културният, селският и еко туризъм.

Фигура 5. Основни статистически показатели

Общински център	Харманли
Население (брой души)	24947
Мъже	12292
Жени	12655
Територия (кв.км)	694.7
Земеделска земя (кв. км)	421
Обработваема земя (кв. км)	335.4
Горски площи (кв. км)	203.3
Водни площи (кв. км)	12.2
Гъстота на населението (брой души на кв. км.)	35.9

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Населени места	25
Жилищни сгради - общо	8233
Механично движение на населението (вътрешна миграция)	-96
Естествено движение на населението	-200
Брой училища	10
Брой читалища	8
Брой детски градини	3
Брой предприятия	1052
Брой предприятия, сектор Туризм	3
Брой предприятия в основни сектори, сектор Производство	78
Брой предприятия в основни сектори, сектор Търговия	568
Безработни	1706

3.2. Описание на местните туристически обекти

Днешният административен център град Харманли възниква около 1510 г. като турско селище край пътя, свързващ Азия с Европа. Оттогава датират първите писмени сведения за него. Те принадлежат на словенеца Бенедит Курипешич, пребивавал по тези места като преводач на посланическа мисия.

В чертите на сегашното Харманли няма останки от стари селища, но в близките му покрайнини се откриват следи от късния неолит и средно-римската епоха. Около 1510 г. тук е бил построен солиден Керван Сарай, около който се заселило турско население, а в близост до него е бил построен държавен харман. По името на построения харман и селището било наименувано Харманли.

Първите писмени известия са твърде оскъдни и са взети най-вече от записките и пътните бележки на европейските пътешественици. Бурно и ускорено развитие и благоустрояване на града се извършва след 1580 г., когато собственик на харманлийските земи става Сиавюш паша, везир на империята. Към 1553 г. според пътеписите на Ханс Дерншвам вече живеят тук и българи. Започва бързо развитие на Харманли. През 1833 г. е открито килийно училище, през 1835 г. е построена църквата "Свети Атанасий". Освобождението на гр. Харманли от турско робство става на 17.01.1878 г., с кратък, но ожесточен бой с местните

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

турски войскови части. След Освобождението се създават занаятчийски, общарски, коларо-железарски и други работилници, както и акционерни дружества за изкупуване на тютюн.

Като част от 500 годишната история на административния център на общината, на територията на община Харманли има редица местни туристически обекти, които представляват сериозен потенциал за развитието на туризма. Не случайно като част от втория основен приоритет в Стратегията за развитието на общината (2007-2013 г.) е заложено подобряването на условията за туризъм. Представеният в общинския план за развитие (2007-2013 г.) SWOT анализ за природния потенциал и факторите за развитие на община Харманли откроява наличието на потенциал именно в този сектор. Анализът посочва като възможност за развитието на общината по-специално:

реклама и популяризиране на културно-историческото наследство в региона чрез развитие на алтернативен туризъм, с оглед националната политика за насърчаване на алтернативните форми на туризъм в селските общини.

Като част от основните приоритети и обекти, които община Харманли залага в стратегията си (2007-2013 г.) са:

- Преустройство на бивш ресторант "Изворът на белоногата" в културно-информационен център и "Музей на Българката".
- Реставрация и консервация на "Гърбавия каменен мост", паметник на културата "Изворът на Белоногата", "Кервансарай" и благоустрояване на прилежащото пространство.
- Реконструкция на музей гр. Харманли.
- Реализация на проект за развитие на културния и еко-туризъм "На гости на извора".

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Кервансарай

В града се намират останките на така наречения „кервансарай“, датиращ от около 1510 година. Намира се на десния бряг на река Харманлийска (Олу дере). Той е представлявал своеобразна крайпътна станция, служела за пренощуване на пътниците от и за Цариград, вестоносци, за смяна на впрегатните животни на султанските коли, както и за спокойното пътуване на търговски и икономически посланичества по големия държавен път Цариград - Белград. Тук намират закрила от постоянните разбойнически набези и бедните селяни от околните села - отначало сезонно, когато вършеят снопите си на държавния харман до кервансарая, а след това и целогодишно. Той се смята за причината за създаването на града през XVI век. Към 1553 г. според пътешествията на Ханс Дерншвам тук вече живеят и българи. Започва бързото развитие на града. По името на просторния султански харман селището е наречено Харманли.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Първоначално кервансараят е бил по-малък. През втората половина на XVI в. Сиавюш паша получава от султана за особени заслуги местните земи (от Харманли до Свиленград). Той достроява и модернизира кервансарая. Днес от него е запазена само една от стените, на която е поставен надпис, свидетелстващ за 500-годишната история на града.

Кастра рубра (Червената крепост)

Кастра Рубра (на латински: *Castra Rubra*, в превод: *Червената крепост*) е римска крепост по пътя Via Diagonalis (Диагоналния път, свързващ Европа с Мала Азия), изградена през 2 век. Останките ѝ се намират в местността Калето, на 6 km от село Изворово, община Харманли.

Крепостта е разположена на възлово за времето си място. Разкопките показват, че там са съжителствали няколко етноса. Оттам е минавал древният път Виа Диагоналис, който е имал огромно икономическо значение и е свързвал Европа с Ориента. И до днес в Южен Сакар могат да се видят части от големия диагонален път, който е бил изграден, за да свърже Рим и Константинопол.

Разкопките доказват, че “Кастра Рубра” не е била само крепост, там е имало селище и най-вероятно голяма пътна станция, където почивали уморени пътници и кервани със стока.

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Крайпътната станция (мутацио) е служела за смяна на конете на Римската държавна поща. Крепостта включва помещение за малкия гарнизон, който е оставен за охрана на реда, странноприемници, магазинчета, както и неизследвани помещения. Запазени са достатъчно артефакти, за да се направи извода, че мястото е било населено и ползвано дълго време. Има данни за малка колонада. Кастра Рубра е все още малко известно и неизследвано отбранително звено от римската пътна и крепостна система. Местоположението ѝ е отстояло на около 25 римски мили от следващата, все още неизвестна станция. Крепостта е превземана два пъти, като последният завоевател е кан Крум.

При разкопките са намерени монети, сечива и накити от времето на императорите Маврикий и Ираклий. Находките са изложени в историческия музей на Харманли, отдел „Археология“.

Пътят е удобен за посещение на автомобил, въпреки, че наклонът от последния участък е твърде голям.

Изворът на Белоногата (Герганин извор)

В източния край, на излизане от Харманли в посока Свиленград, се намира "Изворът на Белоногата". Той е превърнат в чешма, до която има плоча с куплет от едноименната поема на Петко Славейков и статуя на

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

самата белонога Гергана, прославила българката и смаяла самия велик везир на Османската империя със скромното си, но достойно държание.

През 1873г. Петко Славейков написва тази творба, възхвалява за силата на духа на българската жена и красотата на българското село. Историята разказва, че Славейков е прекарал известно време от своя живот в Харманли и е имал възможността да опознае региона. Той силно желаел да разбере къде бил погребан боляринът Вълкашин, бащата на Крали Марко. Именно това желание го води до прочулата се по-късно, благодарение на него, чешма. Именно тук Славейков чува историята за Гергана, предавана от поколение на поколение и от уста на уста. По-късно той увековечава тази легенда чрез своята творба, която и до днес ни кара да се гордеем.

Ак балдър чешмеси или както днес се нарича чешмата, „Изворът на белоногата“, е изградена в края на XVI век от Сиавюш паша. Хората разказват, че навремето до чешмата имало три надписа върху мрамор, от които днес е запазен само единият:

„Благодарение на водата всяко нещо е живо. Благотворителят почитаният Сиавюш паша. 1585.“

При изграждането си чешмата имала дванадесет корита и три чучура и впечатлявала със своята архитектура и с масивните си мраморните колони. Сега чешмата има два чучура с едно корито. Мраморни стъпала водят до чешмата, а около тях върху мрамор са изваяни думите на Петко Славейков от едноименната му творба. Непосредствено до чешмата е и паметник на красивата девойка Гергана от творбата на Славейков.

„Изворът на белоногата“ е обявен за паметник на културата с национално значение през 1958 година. Чешмата е емблема на Харманли.

Разкопки на Археологическия институт на БАН през 1960 година потвърждават, че чешмата край Харманли е изградена в края на XVI век заедно с прочутия Гърбав мост на р. Харманлийска и с вече съборените кервансарай, джамия, хамам. При разкопките е разкрита и тракийска керамика от предприемската епоха, свидетелстваща за съществуване на селище още преди 2500 години.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

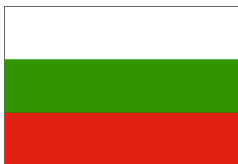
Гърбавият мост (Римският мост)

След 1580 г., когато собственик на харманлийските земи става Сиавюш паша, се извършва бурно и ускорено развитие и благоустрояване на града. През 1585 г. за улеснение на пътници, керванджии и харманджии по заповед на турския везир Сиавюш паша е построен сводест мост над реката в обичайния за епохата арабски стил. Мраморният надпис на моста на старотурски гласи: **"Светът е един мост, по който минава пътят на царя и бедняка."**

Гърбавият мост е запазен почти непокътнат и до днес. Намира се на река Харманлийска, зад сградите на общинския съд и музея, на половин час път от Извора на Белоногата.

Мостът е връх на османското изкуство - каменен, сводест, павиран, с надпис на старотурски и с превод на български. Сега под него не тече реката, която е от бита страни поради проект от преди много години, според който под моста трябвало да има езеро с лодки.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

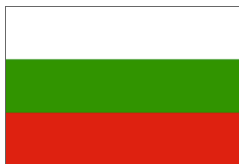
Църква «Св. Иван Рилски»

На 19 октомври 2008 г. храмът „Св. Иван Рилски“ празнува 70 години от построяването си (1938 г.). По външната си и вътрешна архитектура църквата наподобява в по-малък мащаб „Св. Александър Невски“ в столицата. Храмът представлява петкорабна църква в неовизантийски стил - кръстополна базилика с акцентирано централно кубе. Вътрешността му е разделена на ширина на три части — нартика, централна част и олтар.

Храмът е известен още като Новата църква в Харманли. Най-ценната ѝ забележителност е дърворезбата по иконостаса. Тя е дебютна работа на големия майстор Петър Кушлев, но е признат за негов шедьовър.

Църквата е обявена за паметник на културата.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Чучул Камък

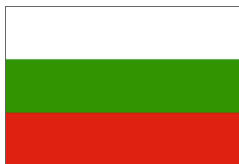
Чучул камък представлява тракийски менхир - паметник вероятно свързан с култа към мъртвите. Менхирът се намира до пътя в южния край на село Овчарово, община Харманли. Той е единственият от рода си запазен не само в България, но може би и в цяла Югоизточна Европа. Камъкът е използван при култови обреди на траките, но точното му предназначение не е ясно.

Чучул камък е висока 2,20 метра трахитна колона с неправилна конусовидна форма, забита с дебелия си край в земята. Допреди 50-70 години около камъка се е провеждал събор на Димитровден. Пак тук са играели хора по време на постите от Заговезни до Великден.

Трифончето

Красиво място е връх Трифона, местността Трифончето, от който целия град се вижда като на длан. Традиционно на хълма Трифончето пред едноименния храм "Св. Трифон" на дошлите се раздават курбан и вино за здраве. В тази местност, в храма, жителите на

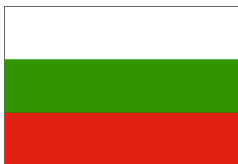
**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

общината се събират за честването на празника Трифон Зарезан – празника на лозарите, както и на Тодоров ден – празника на коневъдите.

Дефилето на река Харманлийска (Олу дере)

Харманлийска река се намира в югоизточната част на Горнотракийската низина. Обхваща хълмист район около долината на Харманлийска река, западно от град Харманли. На север граничи с главен път Е80, на запад със селата Брягово и Родопи. Южната граница преминава над село Остър камък, а на изток е град Харманли. В тази си част реката формира дълбоко дефиле с вертикални скални стени, заобиколено от пасища, широколистни гори и храсталаци. Горите са смесени предимно от цер /*Quercus cerris*/ и келяв габър /*Carpinus orientalis*/ с участие на средиземноморски елементи. Откритите пространства са обрасли с ксеротермни тревни съобщества и ефемерни видове. Пасищата са частично обрасли с драка /*Paliurus spina-cristi*/ и единични дървата. Част от мястото бе обхванато от пожари през последните години, което доведе до промяна в състоянието на дъбовите гори. В момента се протича процес на възстановяване на горите, като те имат издънков характер и се формират значителни територии с храсталачни местообитания. По поречието на Харманлийска река крайречната растителност е представена от върба /*Salix spp.*/, бряст /*Fraxinus excelsior*/ и елша /*Alnus glutinosa*/.

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Дефилето на реката се формира по горното ѝ течение, оставащо в югозападните покрайнини на града. Там по склона на местните възвишения се е образувала живописна местност с борова горичка, която се спуска към река Харманлийска и се издига над нея. На мястото е направен гребен канал по реката, а малко по-нагоре се намира културното средище на съвременния български поп-фолк ресторант „Приказките“, заедно с модерен хотел. По проект е изградена и екопътека, започваща от обновената Гребна база, продължаваща край ресторант "Приказките" и водеща до Дядотодоровата чешма. Тя е любимо място за разходка на харманлийци.

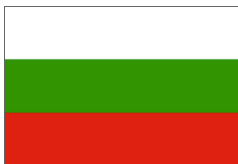
В местността Дефилето, по течението на р. Харманлийска може да се видят привлекателни природни феномени, включително и малък водопад. В околността могат да се видят и останките от средновековна крепост.

Исторически музей в гр. Харманли

През 1964 г. към читалище „Дружба“ е създадена музейна сбирка. Тя е отворена за посещение на 18 януари 1968 г. Първоначално експонатите от основаната музейна сбирка са разпределени в три отдела - „Археология“, „Етнография“ и „Революционно движение“.

През 90-те години на миналия век сбирката се премества от малката сграда в близост до църквата „Св.Атанасий“, където се е помещавала дотогава в сградата на бившата поща, обявена за паметник на културата. През 2000 г. по решение на Общински съвет - Харманли

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

сбирката е преобразувана в Исторически музей - Харманли със съгласието на ресорния министър. През април 2001 г. музеят отново отваря врати.

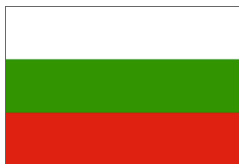
Към настоящия момент музеят се намира в сградата на бившата Поща - масивна двуетажна сграда, обявена за паметник на културата от местно значение. Историческият музей е юридическо лице на бюджетна издръжка на Община Харманли.

Музеят разполага с над 11 000 експоната. Те са разпределени в три отдела - „Археология“, „Етнография“, „Нова и най-нова история“, а също и богата нумизматична колекция. В тях се съхраняват много ценни експонати. И трите отдела имат изградени експозиции. Изградени са и фондохранилища. Музеят има и зала, функционираща като галерия, в която годишно се организират над 10 изложби. Общата полезна площ на музея е над 350 м² в два етажа. Пространството пред музея е оформено като открита сцена "Ротонда" с места за сядане като това дава възможност за организиране на прояви на открито.

През последните години голямо внимание се отделя на събирателната дейност на музея. Комплектуването на фондовете с новопостъпващи експонати става по различни начини - чрез доброволни дарения от граждани, предавани от органите на реда и други институции, а напоследък и в резултат на активни археологически проучвания, провеждащи се на територията на общината.

По-интересни експонати съхраняващи се в музея, съответно по отдели са:

1. В отдел "Археология"- част от антична колесница, представляваща глава на пантера/същата е изобразена и на печата на музея/;капител с древногръцки надпис/открит в района на с. Поляново и иззет от иманяр/;плоча на тракийски Херос и оброчни плочки отново с изображения на тракийския конник; модел на антично колело, открито при разкопките на обект "Шиханов бряг" край Харманли; колективна находка на железни оръдия на труда от времето на римското управление; колективна нумизматична находка от крепостта Castra Rubra, съдържаща златни монети от времето на император Тиберий Маврикий /582-602/ и Ираклий /610-641/ още много други. Временната експозиция е обновена с експонати от разкопките край Castra Rubra, село Изворово и др.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

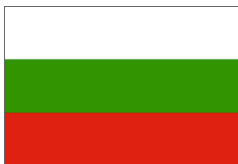
2. В отдел "Етнография"- традиционни женски носии/сукмани, престилки, забрадки/ и украси, а също мъжки облекла от района на Харманли; диканя;железни кантари ; предмети от бита от началото на XX в. /ютии, чадър, наргиле, фотоси, газени лампи, стенни часовници;/експонати, отразяващи поминъка на населението/сечива, използвани в различни занаяти-чекрък, вретено, ножици за стригане на овцете, дамги, пчелен кошер/ и още ред други
3. В отдел "Нова и най-нова история"- колекция от хладно и огнестрелно оръжие от следосвободенския период на Харманли;ключ от Кервансарая;датния печат на Баронхиршовата железница;масонски печат;архивът на Атанас Николов/дългогодишен художествен ръководител на Ансамбъл "Хорищенци"/ ;материали от учебното дело в града; ордени и медали от периода на Първата и Втората световна войни, а също и от тоталитарния период;многобройни оригинални фотоси, документиращи различни събития от миналото на града и още доста други.

Както бе споменато, музеят разполага със значителна експозиционна площ (около 350 кв. м.) и достатъчен брой витрини. В залите на отдел "Археология" е в наличност временна експозиция с наименование "Археологически паметници на културата от община Харманли". Тя обхваща почти всички основни периоди, познати на археологическата наука. Чрез подбрани паметници са демонстрирани неолита, халколита, бронзовата, желязната епоха, Античността и Средновековието. Постъпилите след археологически разкопки при "Шиханов бряг" и крепостта "Castra Rubra" нови експонати разнообразяват съществуващата вече изложба. Обновена е и експозицията в отдел "Етнография". Тя е под надслов "Традиции, бит, култура в община Харманли". В 19 витрини е показано ежедневието и празниците на местното население. Изложени са носии, предмети от бита, стопански инвентар. Не е пропуснат и градът от края на XIX и началото на XX век.

В отдел "Нова и най-нова история" специалистите от музея са подготвили изложбата "Харманли от Освобождението до наши дни", където чрез достатъчен брой оръжия, ордени, медали, архиви, огромно количество снимков материал е представена накратко историята на Харманли, започваща от Освобождението и завършваща с началото на демократичните промени. Интерес за посетителя представляват материалите, свързани с учебното дело в града;фотоси и документи, визиращи цяла една отминала епоха от

22

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие“, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

съществуването на града; участието на харманлиици в двете световни войни; препитанието на местното население между войните и още ред други.

Непрекъснато се увеличава броя на организираните от управата на музея изложби за отбелязване на важни събития от местната и националната история, както и във връзка с културни мероприятия, отбелязвани в региона и др.

Част, и то немаловажна, от цялостната дейност на музея е участието му в проекти по различни международни програми с Гърция и Турция. Този подход към експозиционната и културно-обществената дейност рязко повишава посещаемостта и превръща музея в институция, без чието участие не е възможно провеждането на повечето от културните мероприятия в общината.

Културен център – гр. Харманли

"Културен център и библиотека" гр. Харманли представлява уникална, модерна и многофункционална сграда. В нея се помещават Зала "Краезнание", Конферентна зала, Ритуална зала и Изложбена зала.

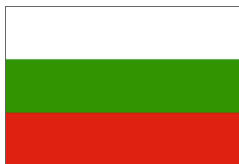
***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

- Зала“Краезнание“ представлява тип“Класнастая“, с 18 места и технически реквизит (мултимедия,лаптоп).
- Конферентна зала има 80-100 места, оборудвана е с пиано, озвучителна техника и технически реквизит.
- Ритуална зала е адаптирана и за малки изложби.
- Изложбена зала е предназначена за постоянни и временни изложби, експозиции, изложбени базари.

Залите предоставят отлични условия за разнообразна културна дейност, а освен това, те се използват и за провеждане на обучения, семинари, срещи-разговори, дискусии, конференции, симпозиуми и други мероприятия. Центърът разполага и със съвременна оборудвана библиотека, работеща по програмата “Глобални библиотеки“. Предлагат се копирни и компютърни услуги.

В сградата има обособен информационен офис с рекламни материали, брошури, книги, дискове, снимков материал и презентации за града и емблематичните кътчета в него, както и информация за изявени общественици, поети, писатели, артисти, художници родом от града.

Сградата разполага и с Кафе-Аперитив и подходящо оборудване за кетърингово обслужване.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Волиер – с. Славяново

С капацитет за над 2400 птици е построеният волиер в харманлийското село Славяново. Във волиера са отглеждани фазани, кеклици, яребици, пъдпъдъци, токачки, пауни и др.

За да изгради този дивечов развъдник и прилежащия разсадник за местни дървесни видове, община Харманли спечели проект по програма ФАР на ЕС. Капацитетът на разсадника е 150 000 фиданки, а на волиера 2400 вида. Общата стойност на инвестицията е над 255 хил. евро. 10% от тях осигурява община Харманли. Партньор на Харманли по едногодишния проект е гръцката община Тригоно.

Цялата база на бившето помощно училище в село Славяново е превърнато в място, където по европейски модел се отглеждат диви птици. Стопанин е община Харманли, пряк отговорник за дейностите – Общинска горска компания. Понастоящем във волиера има хиляди птици. Разделени са в клетки по вид и пол. Според експертите няма разлика при отглеждането на домашни и диви птици. По време на размножителния период двойките птици се настаняват в отделни клетки, за да гнездят там.

Във връзка с проекта на общината по ФАР са организирани семинари за опазване на биоразнообразието в района и промоционална обиколка за популяризирането на добрите практики на разработката.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Винарни

Винарска изба Кастра Рубра (по едноименната римска крепост) е разположена в село Коларово, община Харманли.

Избата притежава 200 хектара със сортове, които са много подходящи за отглеждане на тези терени. Това са Каберне совиньон, Мерло, Аликант буше, Санджовезе, Пино ноар, Каберне фран, Совиньон гри, Совиньон блан, Гренаш блан, Сира, Пети вердо, и разбира се местната гордост – Рубин и Мавруд.

Трима талантиливи млади енолози са постоянно заети в “Кастра Рубра”.

Човекът, който твори и направлява екипа млади енолози на “Кастра Рубра”, е най-значимото име в съвременния винен свят – Мишел Ролан. В престижната класация на Decanter относно най-влиятелните субекти в световната винена индустрия той е поставен на четвърто място. Оценен е толкова високо в качеството му на енолог, който е формирал стила и вкусовете на вината през последните 10 години.

Три от четирите топ-вина за 2002 г. са негови творения. Той стои зад едни от топ-вината на Бордо – Chateau Ausone, Chateau Pavie, Chateau Le Bon-Pasteur, Chateau Fontenil, Chateau La Couspaude и др., топ-вината на Калифорния – Araujo, Harlan Estate, Screaming Eagle, Bryant Family, Staglin, чилийската Casa Lapostolle, италианската Tenuta dell’Ornellaia, аржентинската Clos de los Siete.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Долмен «Каменната къща»

Друга съществена забележителност в околностите на Харманли е т. нар. Долмен край село Остър камък. Предполага се, че това е неолитно жилище на праисторическите хора населявали този район.

Долменът "Каменната къща" се намира в дясно от пътя към село Остър камък, на ок. 500-700 м от връх Остър камък. Долменът има запазени само три от стените, като лицевата плоча е липсвала още през 50-те години на 20 век. Долмените са забележителни паметници на тракийската култура и са разпространени само в Странджа, Сакар и съвсем малко в Източните Родопи в района на рида Хуйлата, при селата Остър камък, Иваново и Брягово.

Ежегодни събития

В Харманли се провеждат няколко ежегодни събития:

- Празнични събирания за Трифон Зарезан на връх Трифончето, където се подрязват лозите, яде се курбан и се пие вино.
- Панаир, който се провежда всяка есен през първата или втората седмица на Октомври.
- Конкурсът "Поети с китара".
- Празникът на града - 2 май. Тържествата траят около седмица и включват богата и разнообразна програма от спортни и културни програми.
- Мото-съборът, провеждан на "Казала" край Харманли от 3 до 5 август.

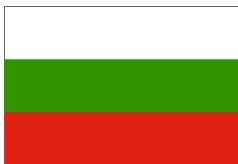
*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

4. Представяне на водещите европейски и български практики в областта на туризма

Направената реформа на структурните фондове на ЕС през 1988 г. дава възможността да се предостави на членовете на съюза специално финансиране посредством общностни инициативи, за да се намалят регионалните различия и да се допринесе за интегрираното развитие на селския сектор и райони. Общностната инициатива ЛИДЕР I, последвана от ЛИДЕР II и от ЛИДЕР +, дават тласък на местната идентичност на регионите, в които те трябва да бъдат приложени и чиито природни и културни ресурси следва да подобрят. След 2006 г. програмата се присъединява към общата политика за развитие на селските райони на ЕС за 2007—2013 г., така че всички национални и регионални програми за развитие на селските райони имат някакво влияние от стила на ЛИДЕР. Тези програми за пръв път обединяват сектори като селското стопанство и туризма.

Като част от програмата ЛИДЕР е създаването и на местните инициативни групи (МИГ), каквато е и настоящият възложител на проекта. МИГ е организация на обществени и частни участници, обединени в партньорство, чрез което се определя съвместна стратегия и местен план за действие за развитието на района по ЛИДЕР. МИГ е една от най-оригиналните и стратегически особености на подхода „ЛИДЕР“.

В много от случаите работата на създадените МИГ в рамките на целия европейски съюз и стратегическите им цели, като част от общата цел за подобряване на качеството на живот и икономическото благосъстояние в селските райони, са насочени към устойчиво развитие на туризма, разнообразяване на туристическите услуги, запазване на културното наследство, подобряване на качеството на предлаганите туристически услуги и пр. Съществуват редица добри практики в тази област на местни инициативни групи от различни страни на ЕС.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

АВСТРИЯ

Проект: Природа – GeoLine

Районът, в който е разположена МИГ Гезойзе – Айзенвурцен (Gesause – Eisenwurzen), е затруднен от редица структурни проблеми, включващи ниска гъстота на населението и липса на работни места за квалифицирани специалисти. В сянката на популярния съседен регион ДахщайнТауерн (Dachstein-Tauern) и регионалния център Лиецен (Liezen), през последните години туристическият сектор няма възможност да се разраства. Въпреки планинския си ландшафт, природната красота и присъствието на природния резерват Золктелер (Solktaler), районът се конкурира трудно с други райони, главно поради липса на туристическа инфраструктура, а положението изглежда се влошава. Стратегията на МИГ е да подобрят маркетинга на района и да се опитат да популяризират територията пред потенциални посетители. Един от ключовите аспекти е да се обединят всички съществуващи проекти и дейности с туристическа насоченост в 17-те града и села от територията на МИГ. Това е осъществено чрез общи теми и съвместни маркетингови усилия, като представата за района е обновена около една обща пазарна идея. Например в културния сектор на общността са организирани широк кръг от мероприятия и обществени контакти. Тези усилия съпътстват осъвременяването на туристическата инфраструктура на района. В земеделието също има опити за постигане на общо взаимодействие, например под формата на ваканции и излети във ферми и училищни дейности. Основните теми са съпътствани от редица подпроекти, които са насочени към потребността на района от икономически растеж, залагайки върху ценните, но същевременно уязвими природни и човешки ресурси.

Проектът GeoLine илюстрира как една териториална стратегия може едновременно да акцентира върху собствените си ресурси и да е отворена към външни идеи и участници. Първо, чрез изцяло базиран на районите подход, проектът се съсредоточава върху отличителната тема на геологията, тъй като територията на МИГ е един от най-разнообразните геоложки райони на Австрия, по-специално природния парк Щириян Айзенвурцен (Styrian Eisenwurzen). Освен това той включва свързване на редица туристически обекти и местни организации с цел да се предложи цялостен туристически

***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

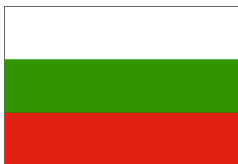
пакет. Това обхваща тясно сътрудничество между 12 общини, за да се създаде Геопарка „Nationalpark Gesause“ като стратегическа туристическа марка, която изиграва съществена роля за успеха на целия проект. Второ, главно благодарение на ефективната роля на МИГ при работата в мрежа, проектът има възможността да заимства идеи от други геопаркове по света посредством членството си в Европейската мрежа от геопаркове и Международната мрежа на геопарковете към ЮНЕСКО. Това включва участие в проекта Interreg IIIС, наречен „Европейски геопаркове: средство за развитие на туризма в Европа“. Следователно проектът успешно интегрира елемента на сътрудничество с други територии в своите дейности.

Тази комбинация от насоченост към уползотворяването на вътрешните ресурси и в същото време на отвореност към външния свят допринася за възприемането на проекта като пример за добра практика.

Проектът се осъществява въз основа на двугодишно проучване от група учени и експерти по регионално развитие, които предлагат включването на редица дейности. В резултат на това са отбрани повече от тридесет дейности, в сферата на геологията, ботаниката и историята на района. През 2004 г. проекта получава финансиране като проект по ЛИДЕР+.

Тридесетте проекта включват редица туристически обекти и прояви като изложби и планински влакчета. Обособени са пет основни групи дейности: инвестиция в туристическата инфраструктура, обучаване на туристически водачи, работа в мрежа между партньорите, маркетинг, включващ интернет страница и разработване на интегрирани туристически пакети. Освен това сътрудничеството между общините води до разработване на търговска марка за геопарка „Nationalpark Gesause“, който обединява две туристически сдружения.

Значителни материални инвестиции са направени по отношение на туристическата инфраструктура, а именно: за геоложка изложба, за създаването на филм за карстовите образувания в района, както и за всички обекти на проекта, четири пътеки, включващи интересни места и триизмерен модел на планинската верига в територията, виртуален полет и интерактивен, семеен воден център за регионалния информационен център.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Въпреки че някои страни от проекта са финансирани от други програми, приложена е обединена маркетингова стратегия, изградена върху геотуризма.

Проектът показва как едно партньорство от ключови участници в региона може да представлява изключително предизвикателство поради многобройните интереси и дългите периоди за вземане на решения, но и как в крайна сметка то е особено важно за успеха на инициативите от този вид, които се стремят да представят района като цяло. Например, геологията е иновационна тема, която обединява целия район. Трудно бе обаче да бъдат убедени всичките кметове на общини да инвестират в нова и непозната досега област.

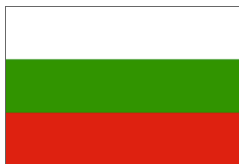
Проектът не би бил възможен без участието на МИГ, чиято роля включва координирането, посредничество, гарантиране на качество, мотивация и повишаване на информираността. МИГ помогна за обединяването на всички участници, за да се създадат цялостни туристически пакети за благото на целия район.

Проектът обхваща период от три години и половина, от май 2004 г. до края на 2007 г.

Общият бюджет на проекта е 1 939 000 EUR, които включваха 584 000 EUR от ЕФОГСС, 200 000 EUR от национални фондове и 1 155 000 EUR от частни източници.

Проект: Берта (BERTA)

Територията на МИГ се нарича „Бад Аусзее“ (Bad Aussee) и е част от така наречения район Залцкамергут (Salzkammergut), който се свързва с традиционни форми на туризъм и отдих. Всъщност територията е силно зависима от туризма, като от 50 до 80 % от населението във всяка една община разчита на този отрасъл. Както и за други региони обаче е важно туристическият отрасъл да се приспособи към съвременните тенденции и по-специално да бъдат разработени пазарните ниши. В резултат на това, районът се заема да оформи облика си като ориентиран към здравен и уелнес туризъм. Проектът, описан тук, допринася значително за този процес на разнообразяване на дейността, като развива нови форми на туризъм за хора с увреждания, което само по себе си може да стане пазарна ниша.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Освен че допринася за стратегията на територията, основана на района, проектът има характерни силни страни, които го правят пример за добра практика по програма ЛИДЕР+: Първо, проектът получава начален тласък от един местен човек – Берта Кьорбел (Berta Korbel), която дарява парцел земя от 16 000 m² на местната асоциация за хора с увреждания „Lebenshilfe Ausseerland“ (оттук произлиза името на проекта „БЕРТА“). Възходящият подход на проектане се организира дотук, тъй като в изпълнението му са включени много местни заинтересовани страни. Местният кмет например, който принципно е много активен в МИГ, проявява интерес към проекта и помага да се подаде заявление за разрешително за строеж. Също така хора с увреждания се включват от самото начало, което представлява още един иновационен аспект на проекта. Така те се наслаждават на едновременно приятно и изпълнено със смисъл занимание. Подобно място за отдых, проектирано според потребностите на хора с увреждания, заедно с жилище, построено съгласно най-високите стандарти за безпрепятствен достъп и енергийна ефективност, е само по себе си високо иновационен и съществен проект в контекста на програмата ЛИДЕР+.

В допълнение, участието на различни групи по време на процеса на изпълнение е от съществено значение, за поощряването на приобщаването на хора с увреждания в местния район, което е и главната цел на проекта.

След като организацията Lebenshilfe Ausseerland получи парцела земя от Берта Кьорбел, започва обсъждане, за да се реши за каква социална цел ще се използва той. След първоначалните предложения за младежки лагер за хора в неравностойно положение, е предложена и одобрена идеята за „панорамен оазис“ за хора с увреждания. Целите на инициативата са да се предоставят възможности и права на хора с увреждания в процеса на социална интеграция, да се създадат нови възможности за работа за тази група и да се разработи общо пространство за срещи и осъществяване на контакти за цялата общност, със специален акцент върху хората с увреждания и техните семейства.

ЛИДЕР+ подкрепя етапите на планиране и изпълнение на център за отдых, проектиран да посрещне потребностите на хора с увреждания. Той е изграден според най-високите стандарти за достъпност и енергийна ефективност. През всички етапи на проекта участват хора с увреждания, като така са създадени нови възможности за работа. Нает е специалист градинар за проектиране и създаване на градина, характерна с „отглеждане на алпийски

32

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие“, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

култури в хармония с природата” (отглеждане на широка гама от билки, зеленчуци и зърнени култури в алпийска среда).

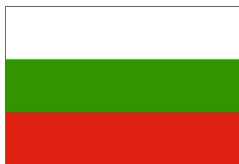
Комплексът се състои от градина, 12 жилищни блока и две многофункционални сгради. Градината има няколко части, които включват зона с растения от различни климатични области, езеро и водна градина, в която влаголюбиви растения са достъпни за хора с увреждания, както и „градина на сетивата”, създадена от билки и ягодови плодове. Има и зала за размисъл, приканваща посетителите да си починат и отдъхнат, както и зона за културни събития и срещи. Многофункционалните сгради се използват като работилници за занимания на хората с увреждания, катокафене и зала за семинари.

Главният проблем е в това да се преодолеят правните пречки в етапа на планиране на проекта. Тъй като районът на парцела е определен за „зелена зона” и цените на имотите в района се покачват бързо, не е лесно да бъдат убедени местните политици да направят изключение за ново, неизпробвано и нетрадиционно благоустройство. В тази част на Австрия има акцент върху строителство в традиционния дух и затова идеята за градина в съчетание със съвременна архитектура е посрещната с известна съпротива. Няколко важни заинтересовани лица обаче подкрепят проекта, а фактът, че градината е съвместно усилие на хората с увреждания и други среди от населението, подпомага приемането от страна на обществеността.

МИГ създава широка перспектива за развитие, която включва нови форми на туризъм, и така е положена основата за такъв вид инициатива. Проектът включва и много важни заинтересовани страни, а именно общините, което помага да се поощри сътрудничество на регионално ниво и да се преодолеят някои от трудностите.

Проектът обхваща период от три години и половина – от май 2004 г. до октомври 2007 г.

Значителният бюджет от 3 000 000 EUR до голяма степен е частно финансиран със сумата от 2 150 000 EUR. Но проектът получава и 500 000 EUR от ЕФОГСС и 350 000 EUR от национални фондове.

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

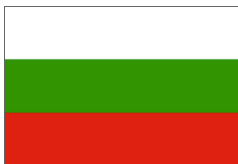
Проект: Разходка сред короните на дърветата

Районът Sauwalde разположен в дефилето на Дунав между Passau и завоя на Дунав при Schloggen от страната на Горна Австрия. Подчертан от подножието на Бохемските планини, теренът стръмно се издига от 250 м надморска височина (при Дунав) до 900 м (при Haugstein). Районът Sauwald не е обособена горска област, а има по-скоро алпийски характер, с планински ливади и откъснати гористи области. Селският характер на района е силна страна, която всъщност е била разглеждана много години като слаба. Селската икономика сега излиза на преден план с високото търсене на качество (www.sauwalderdaepfel.at), въпреки че някои предприятия като JoskoWindows или SchwarzmullerTruck and Trailer Superstructures са вече известни имена на международния пазар. До голяма степен деловият пейзаж е съставен от много малки фирми с по трима служители или по-малко.

Целта на развитието и визията за района е да се представя като „зона за почивка от XXI век на крачка от вас“. МИГ успешно реализира много проекти, за да улесни тази цел (например уебсайт, разказващ на посетителите и на местните хора за специалните атракции в района, който се използва и като платформа за координиране на развитието на района).

Проектът използва вътрешния потенциал на горската област за целите на отдиха в местен мащаб, който се свързва много добре с ландшафта и с подхода, основан на района. Високият дял на гората (около 45 %), който е бил разглеждан като традиционна слабост на района (поради слабия потенциал за индустриално усвояване и лоша инфраструктура), се превръща в предимство чрез развитие на туризма. Сътрудничеството между МИ Ги Johann Schopf (местенфермер) се характеризира с ясно разделяне на ролите. МИГ има консултантски умения по мениджмънта и ноу-хау за възможностите, които се откриват чрез ЛИДЕР+. Екипът на Johann Schopf има мотивацията и готовността да поеме риск чрез използване на техния собствен капитал за инициативата.

Проектът е изключително новаторски, защото създава нов вид преживявания в пешеходния туризъм—разходка по пътека сред короните на дърветата. Пешеходната пътека е новаторска дървена конструкция, в която са реализирани традиционните занаятчийски умения на местните дърводелци. Те са създали и значителна добавена стойност. Тъй като

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

проектът създава нов голям източник на доходи за района, другите малки предприятия, ориентирани към туризма, също печелят от него. Населението освен това възвръща вярата си в благоприятния икономически обрат и сега се гордее със своя район.

Нарастващата популярност на района довежда до мисълта за стратегическо интегриране на проекта с други институции. Досега са проведени консултации с четиристотин компании, дали районът да не бъде превърнат в обединена туристическа зона. Установени са контакти с туристически асоциации, компании за кетъринг, хотели и някои други предприятия.

Идеята на проекта е преносима и в други селски райони, като вече има друга МИГ в района Баварска гора, която възнамерява да построи пешеходна пътека за разходка сред короните на дърветата. МИГ Sauwald гледа позитивно на тази инициатива, а не като на конкуренция. Важно е да съществува добро разстояние (около 100 км) между двете пешеходни пътеки за разходка сред короните на дърветата, за да могат двете места да поддържат достатъчен брой свои посетители. Постигната е икономическа жизненост и всички печалби са реинвестирани в целия район за поддържане на самата пешеходна пътека, за разширяване и за целеви рекламни кампании. Проектът е развит от различни групи по интереси. Неговият собственик е организацията с идеална цел Treetop Walk Association, която е основана върху критериите за устойчиво развитие.

В края на 2000 г. / началото на 2001 г. МИГ създава специфични изследователски групи. По това време районният мениджър представи идеята за създаване на необикновена пешеходна пътека, известна като Baumkronenweg (пътека сред короните на дърветата). Идеята остава „спяща“ за известно време, докато група хора от Kopfing im Innkreis, ръководени от местния фермер Johann Schorpf, не осъзнават потенциала на проекта и не се свързват с МИГ с конкретни планове за реализирането му.

Проектът е значителна инициатива по програмата ЛИДЕР+ и е включен като приоритет в плана за регионално развитие на МИГ. Той е приложен чрез подхода „отдолу нагоре“ от група местни хора, включваща кмета, фермери, лекари, учители, горски лесничии, студенти и т.н. Почти цялата инвестиция за построяване на пешеходната пътека сред короните на дърветата остава в района. Проектът използва местни продукти, местен дървен материал и местни строители. Разработени са два главни маршрута за разходка на хората сред

***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

короните на дърветата: един, който минава през млади дървета и достига височина 10 метра над земята и втори, който покрива разстояние от сто и седемдесет метра и достига височина 24 метра. Пешеходната пътека се състои от различни елементи, включително висящ мост, дълга шестдесет метра „сухапързалка“, дървен лабиринт, две „къщи на Тарзан“ с условия за настаняване (тридесетишест легла), лисича бърлога и обезопасени места за упражнения по балансиране. Освен това има и звукова система за усиляване на звуците от гората.

Поразителният успех на пешеходната пътека сред короните на дърветата става очевиден дори преди официалното и откриване. По време на строителството хиляди посетители се тълпят на строителната площадка, което предизвиква широка популярност на пътеката чрез устни разкази още на ранен етап. Това, заедно със съобщенията на медиите в страната и чужбина, осигурява добра реклама на пешеходната пътека сред короните на дърветата още на ранен етап.

Една година след откриването ѝ са създадени 22 работни места (включително на непълнен работен ден, подходящи за жени) благодарение на интензивния поток от посетители. Главният инициатор, Johann Schopf, става туристически предприемач, тъй като осигурява продукти от своята ферма на гостите на пешеходната пътека сред короните на дърветата. Проектът добива голяма популярност сред местните хора и туристите. Още през втората половина на 2005 г. има 162 000 посетители, а през 2006 г. те са 200 000 (повече от 200 000 през 2007 г.). Спечелените пари от тези посетители са използвани за разширяване на пешеходната пътека сред короните на дърветата. Освен очевидните аспекти на забавление тя има и образователна стойност. Преходът сред природата дава информация за биологията на дърветата, различните горски видове, тяхното икономическо приложение и природните кръговрати в гората.

Проектът и групата по изпълнение имат толкова силно въздействие, че МИГ полага допълнителни усилия във финансово и административно отношение. Програмата е планирана, приложена и изяснена за рекордно кратко време. Няма проблеми с утвърждаването на проекта, тъй като е вписан като ключов приоритет в плана за регионално развитие. Административната страна на проекта обаче се осъществява бавно и уморително поради размера му, което води до закъснение при подаване на нужните документи.

36

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие“, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проектът оказва значително финансово влияние върху частните ресурси, особено в сферата на туризма. Разходката по пътеката сред короните на дърветата е вълнуваща, интересна и поучителна и създава значителен брой работни места и доходи за местната икономика. Голяма част от добавената стойност, създадена от проекта, е запазена за района. В правилниците е посочено, че печалбата се реинвестира в района. Проектът създава огромна верига от дейности с непряка добавена стойност, която стимулира икономиката на района.

Проектът започва през януари 2005 г. и завършва в края на юни 2005 г.

Бюджетът на проекта е 762 153 EUR, които включват 299 464 EUR от ФЕОГА, 185 512 EUR от национално публично финансиране и 277 177 EUR от частни източници.

БЕЛГИЯ

Проект: Речен център

МИГ Средна Урта (Ourthe Moyenne) следва стратегия за развитие на устойчив туризъм с цел да повиши икономическия растеж в района като отчита деликатната екологична среда и местните културни традиции, от които зависи самата туристическа индустрия. Туризмът е жизненоважен елемент от икономическия профил на района, тъй като промишлеността е слабо представена, а земеделието, макар и важно, е изправено пред различни затруднения. Общините се опитват да насърчават тези два фактора чрез инициативи като занаятчийски зони и помощ за разнообразяване на дейността на фермите. Но най-голямата необходимост е доброто управление на околната среда и културата, тъй като те ще осигурят устойчиво бъдеще за района и не на последно място неговата икономика, основана на туризма.

Целта на проекта е максимално да използва река Урта в икономически аспект, като запази естествения ландшафт и местообитанията (хабитати). Затова реката е главна част от стратегията за развитие на МИГ, основаваща се на темата за най-правилното използване на природните и културните ресурси.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Река Урта, която е основна отличителна черта на територията, е важен приоритет в подхода на МИГ за развитие, основан на района. Тя е главно предимство за територията, понеже привлича голям брой посетители, които идват за да оценят природната красота или да упражняват водни спортове като каяк или рафтинг. Но това носи и много трудности – екологични и социални, особено през натоварените летни месеци и национални празници. Проектът признава тяхната заплаха както за естествената хармония в околната среда на реката, така и за флората и фауната.

Проектът е избран като пример за добра практика и поради разнообразното партньорство, което МИГ организира. Няколко публични и частни заинтересовани страни са ангажирани, за да контролират и съветват проекта, формирайки „техническа комисия“, която включва сдружения с дейност в защита на природата, туроператори, риболовен съюз и местното управление. Освен това доброволци изиграват важна роля за разработване на дейностите, включително местни екскурзоводи, рибари, фотографи и пенсионери.

Проектът води до устойчиви резултати, включително създаване на две нови работни места и център за изследване на реката, управляван от нова организация. Освен това от проекта се ражда нова инициатива, целяща да създаде нова туристическа атракция, основаваща се на спортния риболов, която опазва околната среда и предвижда широко участие на местните хора.

Инициативата продължава от проект на ЛИДЕР II, който възстановява стара селска къща и изгражда туристически център.

Главните дейности на проекта са:

- проектиране център за посетители до реката
- повишаване осведомеността за околната среда на реката
- развиване на риболова
- обучение на екскурзоводи за риболов
- подобряване управлението на реката

Речният център е отворен от април 2004 г. и организира много дейности и изложби (53 мероприятия, 111 учебни дни на открито и четири изложби), като е посетен от почти 8 000

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

души. Освен това са обучени 14 екскурзоводи за риболовен туризъм и организатори на дейности и са възстановени пет развъдника за пъстърва. Като резултат от успеха на центъра са развити няколко съвместни инициативи с местната туристическа индустрия.

Като се има предвид всеобхватния характер на проекта, съчетаващ икономически, културни и екологични цели, налага се включването на различни потоци за финансиране (в допълнение към програма ЛИДЕР+), за да стане той жизнеспособен. Това повишава обема на административната работа. Освен това опитът в „света на риболовния туризъм“ в района е малък и затова се налага да се обучи екскурзовод за риболовен туризъм.

Главната добавена стойност на ЛИДЕР+ е ролята на МИГ при създаване на широко партньорство, което успява да ръководи проекта. Тя помага да се осъществят контакти с други територии в Европа с подобни цели за развитие.

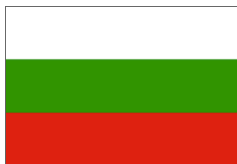
Проектът продължава почти четири години, от март 2003 г. до края на 2006 г.

Общият бюджет на проекта е 196 065 EUR, с еднакъв принос от по 88 229 EUR от ЕФОГСС и от националните фондове, както и 19 607 EUR от частни източници.

ФРАНЦИЯ

Проект: Репортажи за природен туризъм

Районът на МИГ Област Южен Топен (Pays de la Touraine Cote Sud) е разположен в централна Франция и има сравнително ниска гъстота на населението и високо ценен естествен ландшафт. Но вътрешните природни и културни ресурси на района не се използват толкова, колкото е възможно, и целите в стратегията на МИГ са те да се използват по-добре, както и да се прибави стойност към местните продукти. Културните активи обхващат голямо архитектурно, археоложко и праисторическо наследство, като най-забележителни са многото красиви замъци. Ландшафтът с вълнисти хълмове, гори и реки има висока естетическа стойност. Районът обаче е относително непознат и затова

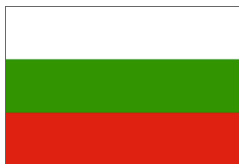
Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

иновационното използване на медиите и маркетингът на района като център за занимания на открито и дейности сред природата помагат на територията да стане известна.

Проектът е организиран като партньорство на голям брой заинтересовани страни от различни сектори като спорт, туризъм, култура и образование, които преди не са работили съвместно. Широкообхватният характер на процеса за планиране на проекта не може да бъде достигнат без успешни работни взаимоотношения между различните групи. В този контекст разнообразният състав на МИГ, включващ представители на групите, се оказва много полезен аспект на метода ЛИДЕР. Още една причина да бъде избран за добра практика е иновационната употреба на визуална медия (телевизия) за популяризиране на територията. Заснемането на телевизионни програми затвърждава имиджа на територията като център за занимания на открито и дейности сред природата и допринася за цялостната работна рамка на туризма в региона. По този начин може да се смята, че проектът осигурява „ефекта на снежната топка“, като насърчи нови дейности в областта на спорта и природния туризъм и допринася за икономическата устойчивост на региона.

Проектът е плод на сътрудничество между МИГ „Област Южен Торен“ и регионалния туристически офис, които се обединяват, за да проучат нови начини за рекламиране на спорта и природните дейности пред туристите. Източник на вдъхновение става кабелен телевизионен канал, който прави документални филми за природни дейности в различни райони. След първоначалния контакт с телевизионния канал, регионалният туристически офис поема отговорност за проекта, работейки в тясно сътрудничество с представители от различните спортове, показани във филмите.

Проектът се състои в създаването на пет филма по 26 минути през лятото на 2004 г. Филмите възприемат общата концепция на телевизионните документални серии (наречени „OTENTIKA“), която предлага разнообразни откривателски преживявания в райони, чрез различните им аспекти като флора, фауна, култура и история, но с акцент върху откривателско приключение чрез спорт и други дейности. Програмата следва приключенията на един водещ в района, който участва в различни дейности – например кара кану, разхожда се, язди кон, кара колело. По един филм е посветен на всяка една от четирите дейности, а петият е компилация от най-ярките случки.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Резултатите от проекта отиват отвъд самото създаване и разпространение на документални филми. Проектът оказва въздействие като мобилизира региона да рекламира природата и спортния туризъм. Един от първите примери е една съвместна инициатива на четири общини, която маркира пешеходни маршрути в територията. Освен това една от общините продължава дейността до 2006 г. с „фестивал на свободното странстване“. Той включва пешеходни и колоездачни маршрути с идеята това събитие да се организира ежегодно и да се разшири, като се включат каране на кану-каяк и яздене на кон, които бяха другите дейности, отразени в оригиналните филми.

Затруднения възникват при съгласуването на многобройните участници от различни сектори и съобразяването с всички техни интереси и обстоятелства. Въпреки това, от този процес са извлечени полезни поуки, например необходимостта да се обсъждат проблемите предварително и да се остави достатъчно време за да се постигне съгласие по различните въпроси.

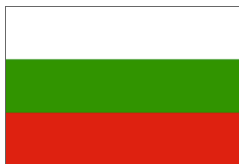
Ролята на МИГ в подкрепа на мениджъра на проекта (туристическия офис) и за обединяване на различните заинтересовани страни около едни и същи цели показва истинската добавена стойност на метода ЛИДЕР. Разнородният състав на МИГ е достатъчен, за да се получи финансова подкрепа от Съвета на окръга, което при друго положение би било трудно.

Проектът продължава малко повече от година – от март 2004 г. до юни 2005 г., като заснемането се осъществява през лятото на 2004 г.

Голяма част от общия бюджет на проекта от 36 649 EUR е предоставен от публични фондове (12 500 EUR), приносът на ЕФОГСС е 16 000 EUR и допълнителни 8 149 EUR от частни източници.

Проект: Седмица на ароматите и вкусовете

МИГ Luberon-Lure се намира в идиличния район на регионален природен парк Luberon, разположен в Haute Provence. Той се характеризира с две планински области: планините Lure на североизток (1735 м) и Luberon на юг (1125 м). Земеделието осигурява 17% трудова заетост и остава главната икономическа дейност в областта. Парфюмерийните предприятия

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

(напр. l'Occitane, Oliviers & Co.) са също важен промишлен сектор. Секторът на туризма се разраства бързо и е съсредоточен около престижни места.

Стратегията на МИГ Luberon-Lure е да изпробва една съвместна стратегия за управление на планинските области Luberon (регионален природен парк Luberon) и Lure (района Haute Provence).

Проектът е новаторски с това, че седмицата на ароматите и вкусовете е празнична, образователна и професионална. Проектът дава тласък на идентичността на областта и помага да се промени имиджа на района по няколко начина: чрез сближаване на традиционните икономически сектори—земеделския и промишления—и чрез насърчаване на различни културни и социални инициативи.

Приложен е подход, основан на района, като този проект се съсредоточава специално върху природните и културни ресурси на района, сближавайки търговските предприятия и местните производители. Секторът на ароматите и вкусовете сега е признат като главен приоритет на развитие за района Pays de Haute-Provence, който си поставя за цел икономически, туристически и културни инициативи, както и такива, свързани с идентичността на района.

Проектът произлиза от тригодишна предварителна работа, в която МИГ Pays de Haute Provence създава своя сектор на ароматите и вкусовете. Той първоначално обединява голяма мрежа от малки занаятчийски и промишлени предприятия (като козметични и хранителни) и постепенно се развива чрез прилагане на традиционни земеделски дейности.

Проектът има пряка връзка със стратегията на МИГ по ЛИДЕР+, тъй като изгражда маркетингова инициатива за добавяне на стойност към местните продукти (например земеделските, туристически и занаятчийски продукти) и освен това спомага за изграждането на автентична регионална идентичност за района на МИГ.

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

По проекта са създадени работни групи за подготовка на събитията, за преглед на хода на дейностите и за популяризаторски дейности. За първи път седмицата на ароматите и вкусовете се провежда от 1-ви до 12-и септември 2004 г. Това е деветдневна програма, в която се случват редица интересни събития. Събитията са насочени както към професионалисти (напр. производители, собственици на ресторанти, дистрибутори и т.н.), така и към местната общност и широката публика (напр. деца, туристи, ценители и т.н.). Събитията са проведени в целия район на МИГ. При съставяне и прилагане на проекта са поканени да участват групи от общността, така че много хора дават своя принос.

Събитията са разделени на различни теми, свързани с ароматите и вкусовете, които обхващат земеделие, културно наследство, гастрономия, здраве и култура. След това темите са реализирани чрез редица интерактивни новаторски дейности (като разходки сред аромати, отворени дни за дегустации, посещения на места и др.).

Проектът започва през януари 2004 г. и завършва в края на декември 2005 г.

Общият бюджет по проекта е 135 000 EUR, които включват 29 930 EUR от ФЕОГА, 80 000 EUR от национално публично финансиране и 25 070 EUR от частни източници.

ГЪРЦИЯ

Проект: Популяризиране на райони от Натура 2000

Проектът цели да популяризира и управлява по-добре зоните от територията, защитени по програмата Натура 2000, за да постигне интегрирано развитие на селските райони. Територията е разположена в югоизточната част на полуостров Пелопонес в Гърция и е с ландшафт и природа с висока стойност. По-специално тя има голям брой зони, включени в Натура 2000, които са част от европейската мрежа на защитени зони, като планини, езера и реки. Такива зони могат да предложат значителни икономически възможности, особено чрез туризъм, но трябва да се използват по разумен екологичен и социален начин. Целта е туристите да посещават не само крайбрежните зони, но да навлязат и във вътрешността, за

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

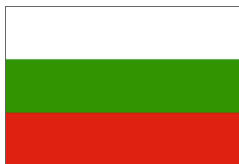
да почувстват цялата природна красота на региона. Това отговаря на общата стратегия за развитие на територията, чиято цел е да прибави стойност към сравнителните предимства чрез „плавно“ икономическо развитие, което е съчетано със защита на околната среда.

Проектът разчита категорично на главните характеристики и силните страни на територията като следва подход, основан на района. Въпреки привлекателните природни пейзажи се чувства липса на динамични социално-икономически инициативи. Проектът цели да използва максимално активите на територията, като създаде по-голямо уважение към особеностите и деликатните екологически въпроси чрез насърчаване на по-широки познания. Нивото на информацията, предоставена на посетителите за региона, е много високо и е иновационно в рамките на Гърция.

Проектът насочва посетителите така, че те могат да дадат своя принос в опазването на околната среда. Предоставя им се възможност да опознаят основните елементи от природната среда на територията, включително флора и фауна, и информация как техните дейности могат да допринесат за защитата им. Това помага да се увеличи времето, което посетителите прекарват в територията, да се повиши общият брой посетители и допринася за развитие на екотуризма. Освен това специален материал с училищна насоченост, се дава на групи с ученици по време на организирания обиколки на територията. В допълнение, проектът следва интегрален подход към развитие на селските райони. Освен общия баланс между икономическите и екологичните въпроси, той допълва редица други инициативи, финансирани от МИГ. Провеждат се например проучвания на околната среда, възложени във връзка със защитените зони на територията. Освен това един транснационален проект на ЛИДЕР+ цели да осъществи иновационни техники за управление на защитени зони в регионите участници от Европа.

Проектът цели „интегрално развитие чрез диверсификация на производствената база, експлоатация и защита на природните пространства“. Проектът се ръководи от Гръцкото орнитоложко дружество, което е получател на финансирането от ЛИДЕР+.

Основната дейност е създаването на информационни табла (или „пътепоказатели“), които да позволят на посетителите да научат за ландшафта, флората и фауната на защитените зони в Югоизточен Пелопонес. Разработени са два вида пътепоказатели – едни, поставени

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

на главните входи на националните паркове, които посрещат посетителите и описват района, включително културните му аспекти, и други, които обясняват околната среда, включително флората и фауната, на специално подбрани интересни места (например диви птици в мочурищата). В допълнение са произведени плакати с карти и брошури за природни местности, които се използват за екологично обучение в училищата.

Изработени са общо 72 пътепоказателя: 27 табла за „добре дошли“ и 45 – на интересни места. На практика, резултатът от това е „център“ за информацията относно околната среда, разпределен по цялата територия на МИГ. Той съдейства за повишаване осведомеността относно аспекти на територията, свързани с географията, природните ландшафти и рядката флора и фауна. Проектът се простира отвъд защитата на околната среда, тъй като привлича посетителите, които обикновено се задържат на брега, да посетят естествено красивите планински райони във вътрешността на страната. Освен това местните хора се заинтересуваха в по-голяма степен от заобикалящата ги среда и осъзнават повече нуждата да я защитават. Също така, проектът разчита на успеха на пътепоказателите, създавайки връзки между новите туристически атракции и местните фирми. Това стана чрез популяризиране на потенциалните търговски ползи от възприемане на чувствителни от екологична гледна точка производствени методи и търговски стратегии. И накрая, стимулиран от разработения конкретен педагогически информационен материал, проектът развива дейности за сътрудничество между организаторите му (Гръцкото орнитоложко дружество) и учители от местните училища. Това помага на учителите да подобрят обучението в областта на околната среда и да въведат практически елемент на работа на открито, който доказва, че е изключително удовлетворяващ и продуктивен за учениците.

Съставянето на карта и описанието на природната среда се извършва по данни от GIS (Географска информационна система). Това изисква период на интензивна работа, за сравняване и кръстосана проверка на различни източници. Но тясното сътрудничество на местните участници, които предоставиха информация, помага да се намали натоварването. Подборът на включената информация в пътепоказателите също е труден, но след консултации е намерен правилен баланс между изчерпателна и лесно достъпна информация. Щом пътепоказателите са завършени, разпространението на новите

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

съоръжения отнема време, но се постига чрез сътрудничество с местни участници, например туроператори.

Главната добавена стойност на ЛИДЕР+ е връзката между този проект и други, която допринася за интегрално развитие. Информацията, предоставена от пътеводителите, привлича посетители в района, а това поражда търсене на други дейности и потенциален приход за местната икономика. Като цяло тя помага да се повиши качеството на туризма в района и особено развитието на екотуризма.

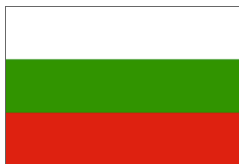
Дейностите по проекта продължават малко повече от 3 години, от юли 2004 г. до август 2007 г.

От общия бюджет от 130 000 EUR, 97 500 EUR са предоставени от ЕФОГСС и 32 500 EUR от национални публични фондове.

Проект: Винарска изба

Районът на МИГ Серес е разположен близо до планините, заобикалящи равнините на префектура Серес. Областта образува басейн, пресичан от реката Стримон, която влиза в страната от север и тече на юг към морето. В началото на XX век е създаден воден резервоар в областта Керкини и оттогава той се е развил в мочурище. Областта се характеризира с редица красиви природни области, които привличат значителен брой туристи. Много жители населяват по-слабо облагодетелствани райони, като значителна част от тях живеят сред или край планините. 34,2% от площта са обработваема земя, 31,2% са пасища, а 25,4 % са покрити от гори. Половината от населението е заето в основния земеделски сектор (51,2%), като главните култури, които се отглеждат, са пшеница, памук, царевица, тютюн и маслини. Други 11,4% от населението са заети в производствения сектор, а 37,3 % са ангажирани в услугите.

Стратегията на МИГ за развитие се фокусира върху свързване на природните ресурси и насочване на качествените местни продукти към туризма. Това помага да се подобри известността и придава значение на местната продукция.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Възприет е подход, основан на района, като проектът има пряка връзка със стратегията на МИГ за местно развитие. Проектът се прилага в район, в който производството на вино е традиционна дейност от две столетия благодарение на идеалните почвени и климатични условия. Проектът подобрява производството на вино, за да подпомогне възвръщането на позициите му в местната икономика.

Основан на подхода „отдолу нагоре“, проектът мобилизира множество местни действащи лица. Редица селски кооперативи и общини са ангажирани в проекта, като при срещите им са обсъдени проблемите, с които се сблъсква секторът на винопроизводството, и по тях е работено активно през целия проект.

Проектът е новаторски, тъй като помага да се възроди винопроизводството чрез екологични методи. Гроздето се произвежда според високи екологични стандарти и получава сертификати за качество (по ISO и HACCP), които добавят стойност към продукцията. Проектът възприема и интегрирания подход. Това е една от многото предвидени инвестиции чрез местния план за действие, насочена към подкрепа на местната система за производство и развитие на туризма.

Проблемите, с които този район се сблъсква, не са уникални и това прави проекта преносим в други райони. Съществуват множество традиционни винопроизводителни райони в Гърция, чиито местни икономики са основани на винопроизводство и срещат подобни проблеми, а именно остарели методи за производство и увеличена конкуренция от по-големия глобализиран пазар.

МИГ способства за разработване на концепцията на проекта. Тя организира различни срещи с местните действащи лица и инвеститорите, за да се формулират идеи за развитие на района Серес, след което те са очертани в местния план за действие по ЛИДЕР+. Събраната информация поражда интерес сред местните действащи лица, по-специално у двама опитни местни производители на вино. Те сформират малка партньорска компания с цел насърчаване на екологичното винопроизводство, прилагащо традиционни методи за правене на вино. Като част от проекта организаторите планират винарската изба да бъде

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

отворена за посетители, така че те да се запознаят с традиционните техники за правене на вино, които са ключова част от културното наследство на областта.

Двамата винопроизводители създават съдружието „Флорос и Галаци“, което включва създаване и функциониране на една интегрирана винарска изба за екологично производство на вино. Проектът има две главни фази: подготвителни дейности и изпълнение.

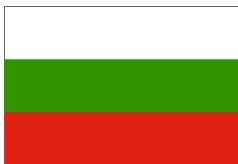
През подготвителната фаза организаторите: получават лицензии, намират правилното място за проекта с помощта на строителен инженер, регистрират съдружие и търсят юридическа помощ; получават достатъчно финансиране за проекта и разработват предложение с помощта на икономист. През фазата на изпълнение са получени основните материали с помощта на МИГ и агроинженер.

Значителното количество работа, вложена от организаторите и МИГ за съставяне и развитие на проекта, позволява създаването на успешна производствена винарска изба.

Главните резултати от проекта могат да бъдат обобщени, както следва:

- 1,5 % преобразуване и подобрене в количеството на произвежданото вино;
- създаване на нов продукт чрез екологичен метод на производство;
- създаване на 8 работни места при изпълнение на проекта;
- създаване на две постоянни длъжности, а също и сезонна заетост;
- насърчаване на производството на качествено вино в района;
- добър пример за останалите производители да използват екологични методи при производството на вино;
- насърчаване на културното наследство в областта, което привлича посетители, например от училища;
- участие на местните действащи лица в процеса на развитие.

Като резултат съдружието създава добавъчен ефект за другите действащи лица като култиватори на екологични лозя и други производители на екологично вино.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проектът се сблъсква с няколко проблема, свързани с мениджмънта от страна на организаторите във фазата на изпълнение. В резултат на това МИГ е ангажирана активно и осигурява достатъчна подкрепа и съвети.

Организаторите трябва, освен това, да получат допълнителни съвети от агроинженер, за да е сигурно, че са използвани правилни материали в екологичния процес на винопроизводство.

Добавената стойност на проекта е в това, че допринася значително за разпространение на интегрирани практики за развитие на селските райони. Той насърчава работата в мрежа, местната идентичност, новаторството и производството на качествено екологично вино. Най-важното е, че МИГ и организаторите на проекта мобилизират успешно местните действащи лица и помагат да се повиши осведомеността/да се променят местните нагласи по отношение на въвеждането на нови производствени методи.

Проектът започва през април 2004 г. и завършва в края на септември 2006 г.

Общият бюджет по проекта е 423 470 EUR, които включват 175 694 EUR от ФЕОГА, 61 154 EUR от национално публично финансиране и 186 622 EUR от частни източници.

ИТАЛИЯ

Проект: Област за селски туризъм

МИГ Вале дел Крокио (Valle del Crocchio) в южна Италия обхваща територия с висока стойност на ландшафта и природата, включваща националния парк Сила. От социално-икономическа гледна точка тя страда от типичните проблеми на периферните селски райони, включително обезлюдяване, по-специално емигриране на младите хора, и безработица, най-вече сред жените. Въпреки, че районът все още зависи от земеделието, стратегията за местно развитие цели главно разнообразяване на икономическите дейности. По специално тя се опитва да използва по-добре природните и културни ресурси на

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

територията като стимулира селския туризъм. Проектът се вписва директно в стратегията като създава „област за селски туризъм” според италианския закон.

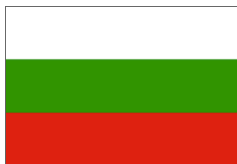
Проектът показва иновативност и прогресивно мислене, тъй като предвижда регионалната регулация на селските области когато още нито един район не се е сетил за това. Освен това, проектът е цялостен пакет от дейности, които развиват качеството на инфраструктурата на селския туризъм в региона и свързват хотелиерските фирми със земеделието, кооперативите за местни продукти, културните развлечения, като музеи и археологически обекти, и дейностите за свободното време, например мрежи от пешеходни пътеки. Той се присъединява и към други текущи инициативи в територията, като проекта LIFE, който обединява в съвместна работа в мрежа италианския лесовъден кооператив, националния парк Сила, местни училища, туроператори и ЛИДЕР+, МИГ Вале дел Крокио. И накрая проектът осигурява по-голяма социална, икономическа и екологична устойчивост за в бъдеще. Определянето на област за селски туризъм според настоящото законодателство позволява създаването на областен комитет, който може да намери други източници за финансиране и така да засили бъдещите дейности. Управлението на областта е публично-частно партньорство, в което се включва МИГ. Освен това изграденият капацитет по време на този проект помага да се рационализира управлението на района, за да се подобри бъдещата му ефективност, като се избегнат скъпи и ненужни дублирания.

Идеите зад този проект идват от анализ за SWOT (от Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats – силни страни, слабости, възможности и заплахи) в началото на периода на ЛИДЕР+, както и от извършената последваща оценка на програма ЛИДЕР II. По време на обсъжданията на регионално ниво между избрани политици, търговски асоциации и други заинтересовани страни относно сформирание на МИГ по ЛИДЕР+, селският туризъм е определен като приоритет и е включен в териториалната стратегия за развитие. В същото време предстоящият закон за селските области е определен като средство, с което стратегията може да се осъществи.

Проектът включва интегрален и широкообхванат набор от дейности, насочени към различни целеви групи. Набелязани са селският туризъм, ресторанти и фирми за настаняване, за да се подобри качеството на хотелиерския сектор. Всички бенефициери на финансирането от ЛИДЕР+ влизат в „мрежата на Вале дел Крокио” и така приемат нейната

50

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие”, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ”

***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

харта за качество, което им позволява да използват знака на тази селска област. Занаятите и местните хранителни продукти са подкрепени, за да се подобри местното кулинарно изкуство и профила на територията. Започват нови и интересни дейности, свързани с природата и културата, включително развитие на археологически музей, център за посетители в Национален парк Сила и възобновяване на няколко туристически пътеки и археологически обекти. Наемат се фирми на млади хора, за да създадат по-добри информационни материали и да организират мероприятия, представящи района.

Главните резултати са:

- Подобряване на капацитета и качеството на хотелиерския сектор;
- Увеличение на социалния капитал чрез засилване на сътрудничеството между фирми и други местни заинтересовани страни;
- По-добър имидж и профил за територията като цяло.

Главният проблем е трудността да се координира такава голяма мрежа от участници, всички от които имат различни интереси и съображения (например ползи за обществото, печалба, личен престиж). Това се превъзмогва чрез много енергия и дипломатическо посредничество преди всички участници да се съсредоточат около еднакви цели. Пример за това е развитието на система за поставяне на табели за мрежа от туристически пътеки, тъй като много от различните заинтересувани страни имат свои идеи и проекти, които вече са използвали в територията. Собствената облага е поставяна над потребността от обща и ясна система за поставяне на табели. Накрая някои от важните участници, които имат подобни табели, се съгласяват да съгласуват проектите си, но компромисът включва значително разискване и посредничество от страна на МИГ.

Добавената стойност от ЛИДЕР+ е в това, че програмата развива системен подход към територията, който гарантира, че стратегията за развитие няма да бъде превзета от един определен отрасъл.

Проектът започва в началото на 2004 г. и приключва през юни 2008 г.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Значителният бюджет от 3 582 251 EUR включва 1 779 514 EUR от ЕФОГСС и 593 488 EUR от национални фондове. Останалите 1 209 249 EUR са предоставени от частни източници.

ИСПАНИЯ

Проект: Възстановяване на етнографски сгради

Територията на МИГ се характеризира с вълнисти хълмове, реки и езера, пресечени от високи планински вериги. Тя обхваща райони от два испански региона, Галисия и Кастилия и Леон, и има богато културно наследство. Но икономиката не е добре развита, разчитайки прекалено силно на земеделието и други отрасли, свързани със земята. Така привлекателната природна среда и културно наследство са потенциални ресурси, за да се разнообрази икономиката чрез развитие на туристически атракции. Районът и градът А Вейга (A Veiga), една от няколко общини в територията, се нуждаят особено от повече туристически атракции. По тази причина МИГ решава да подкрепи този проект, за да се реставрира група от културни сгради и характерни особености и да се създаде културна мрежа, която може да допринесе към туристическите оферти за района.

Проектът, осъществен от съвета на А Veiga, може да бъде описан като тип следващ възходящия принцип в две отношения. Първо, съветът извършва широкообхватен консултативен процес, в който местното население има възможност да предложи сграда за колекцията от културни обекти, които ще се реставрират. На второ място, щом сградите / артефактите са готови да се покажат, местни хора са поканени да предложат разяснение на посетителите, тъй като те познават най-добре своята история и характерни особености. На екскурзоводите е даден списък с телефонни номера на местни жители, които могат да бъдат потърсени, за да разкажат за културното наследство. Участието на местни хора в процеса на подбор и популяризиране на културни атракции е иновация, тъй като е нов метод за интегриране на хората с природните и културни ресурси на района. Проектът създава един вид „жив музей“, тъй като в действителност именно местните хора държат ключовете за сградите и обясняват различните архитектурни и практически особености

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

(например традиционни фурни и уреди) и предлагат реална демонстрация на това как са изглеждали сградите.

Съществените елементи на проекта могат лесно да бъдат пренесени в други територии. Може да се използва обществено обсъждане, за да се създаде динамизъм сред жителите от селски райони, характерни с малка степен на участие в обществения живот, докато създаването на „жив музей“ добавя стойност към преживяването на посетителя и подтиква подновен интерес към културното наследство в местното население.

Местният съвет на А Вейга е зад инициативата, след като забеляза, че материалното културно наследство не е оценено достатъчно. Той е избран като община на устойчив туризъм и тогава вече притежава стратегия, за да популяризира природните и културни ресурси пред посетителите. МИГ подкрепя Съвета в заявлението за финансиране и в изпълнението на проекта.

След периода на обсъждане с местни жители относно потенциалните обекти, които да се включат в „културна мрежа“, са получени почти петдесет заявления. Крайният подбор включва три воденици, мост и други технически средства като шевни машини и земеделски машини. Дава се предимство на онези сгради / артефакти, които са обществена собственост и имат уникални характеристики. Когато те са частни, собствениците са молени да позволят на съвета да ги управлява като част от културната мрежа. След това съветът възлага отговорности на местни жители доброволци, които могат да представят и покажат културното наследство на посетители.

Постижението на проекта е реставрирана група от обекти на културното наследство / артефакти, което води до увеличен брой посетители в града. Новите посетители са туристи, но и ученически групи, които се интересуват от архитектура или селски начин на живот. Друг важен резултат от проекта е, че се поощрява динамичността на местното население и създава социален капитал въз основа на оценката на културното наследство на града.

Някои от предложените обекти от допитването са на собственици, които не са склонни да ги показват на посетители, но те не са избрани за включване в проекта.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Изпълнението на проекта създава възможност за развитие в местния район като оценява сътрудничеството и насърчава доверие. В това отношение проектът е класически пример за акцента на инициатива ЛИДЕР+ върху методите и процеса за развитие на териториите.

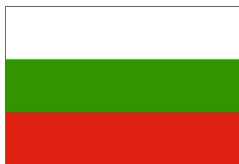
Проектът продължава около година и половина, от май 2003 г. до октомври 2004 г.

Общият бюджет на проекта е 235 333 EUR, които включват 107 690 EUR от ЕФОГСС, 67 586 EUR от национални фондове и 60 057 EUR от частни източници.

Проект: Териториален музей на Prepirineo

Физически предпланините на Пиринеите имат релеф, който е почти един и същ не само по протежение на планинската верига Пиринеи, но и при другите предпланини в главните планински области на Европа. Геологически тези физически характеристики осигуряват значително богатство на флората и фауната, което ги превръща във важни природни области. Това богатство на ландшафта обаче контрастира с твърде западналите селски райони и сериозните проблеми с околната среда, породени от земеделието (ерозия на почвата, пожари, изчезване на дърветата и живите плетове), отглеждането на добитък (разпилени материали, неподходящи постройки), горското стопанство (заместване с иглолистна растителност, гола сеч, прокарване на нови пътища, пожари), индустрията (разпилени материали, замърсяване на атмосферата, кариери, неспазване на стандартите), туризма (отваряне на защитените области за широката публика, безразборни заслони), обществени строежи, засегнати речни системи и т.н. Икономиката е силно обвързана с планинското земеделие, а също така и с животновъдството. Годишите след 2000 г. се развива секторът на услугите и сега съществуват множество възможности за развитие на новаторски дейности в широк кръг предприятия (например свързани с наследството, нови технологии, туризъм и др.).

Общите цели на стратегията за развитие на МИГ Adesnar Prepirineo са подкрепа на процеса за интегрирано развитие, който е с новаторска и преносима същност и насърчава възстановяването на различни селски райони, създаване на нови доходи и повишаване на благосъстоянието, развитие и стабилизиране на дейности, като се подобрява качеството на живот на населението.

***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

Подходът, основан на района, е важен елемент, тъй като са отчетени местните характеристики при съставянето и разработването на проекта. Проектът превръща някои от слабите страни на областта (например планинска география, обезлюдяване, зависимост от земеделието, загуба на услуги и др.) в силни страни (важно природно и културно наследство), за да се натрупа опит и да се насърчи развитието на района.

Подходът „отдолу нагоре“ е явно разпознаваем, тъй като методологията е основана на подхода за участие и всички местни действащи лица са отговорни за развитието на проекта. По време на изпълнението му са насърчавани различни дейности, организирани от териториалния музей и насочени към местното население. Създаването на териториалния музей е сама по себе си новаторска идея, тъй като преди това в областта няма инициатива, която да комбинира съществуващото културно наследство с устойчив мениджмънт. Много от извършваните дейности от музея са новаторски по характер като възстановяването на ценното наследство.

Интегрираният подход е очевиден поради комбинирането на мениджмънта на наследството с туризма и регионалното развитие. Проектът съставлява част от интегрирана стратегия и повишава осведомеността по отношение на наследството на региона Aragon и местните продукти. МИГ приема активен подход, за да осигури устойчивостта на регионалния музей чрез финансовото участие на партньорите. Това включва финансов принос главно от професионалните съюзи, църквата, регионалните обществени власти и селските кооперативи. Интензивното сътрудничество между ключовите местни действащи лица е положителен знак, който гарантира резултатите на проекта.

Първоначалната идея за проекта се ражда през 1994 г., когато след обществено обсъждане е установено, че е необходима съгласувана стратегия за подкрепа на културното наследство на района. Изказана е идеята, че това културно наследство трябва да бъде експлоатирано чрез нови дейности, така че да стане източник на трудова заетост, развитие и същевременно да донесе известна добавена стойност в района. След изучаване на различните възможни опции за развитие е избрана идеята да се създаде динамичен устойчив проект, фокусиран върху структурата на екомузей. Така се ражда проектът Terra, чиято главна цел е насърчаването на „творческия мениджмънт на културното наследство“. Това включва планиране на начина, по който това наследство е управлявано, структуриране на

55

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие“, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

доставките, интерпретиране и преобразуване на дейностите така, че да допринесат за регионалното развитие и да внесат стойност в района. Главните цели на проекта са насърчаване на сътрудничеството между териториите и създаване на положително отношение към мениджмънта на наследството, управление на наследството като ключов източник на идентичност за района, подкрепа на наследството така, че то да изпълнява няколко функции (социално развитие, създаване на работни места, икономически растеж и устойчиво развитие), преобразуване на наследството така, че парите да се реинвестират за запазването и възстановяването му.

Главната дейност на проекта е създаването на екомузей, чрез който да се организират различни дейности и подпроекти. Дейността с най-голям приоритет е да се създаде уебсайт на проекта (www.territoriumuseo.net). Проектът развива използването на нови технологии за свързване на различни проекти, имащи отношение към възстановяването на културното наследство. Той влиза в сътрудничество с научната общност и други районни институции, за да се приложат нови дейности чрез териториалния музей. Проектът задейства много събития и изложения като изложението за селски алтернативи, които определено подкрепят идентичността на района и социално-икономическото развитие. Състоят се и различни други семинари и събития по теми като гастрономия и насърчаване на мениджмънта на природното наследство и пр. Проектът организира фестивали, които действат като модел за управление и разпространение на значителното наследство и станават добре известни в цяла Испания поради тяхното разнообразие и качество.

Ключовите резултати на проекта включват:

- създаване на пет до шест нови работни места за управление и координиране на териториалния музей и неговите дейности;
- повишена информираност за културното наследство на района и установената нужда от устойчиво регионално развитие;
- нова осведоменост за културното богатство, съществуващо в областта;
- подобро качество на продуктите, свързани с културата и туризма, за посетителите и местните хора (напр. пътешествия с водач, семинари в училищата, вечерни пътешествия, специално организирани посещения);
- увеличен брой посетители в областта.

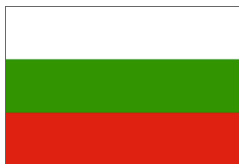
***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

Постоянен проблем за проекта е трудното поддържане на минимално качество на новите услуги, с цел да се поддържа финансово устойчива управленческа структура на музея и да се ангажира в нови дейности, които укрепват териториалния музей. За да се преодолее това, действащите лица, ангажирани в управлението на музея, се стремят към включване на обществените институции за гарантиране на необходимата финансова поддръжка.

Най-ценният елемент на проекта е фактът, че програмата ЛИДЕР+ предлага на местните общини една по-тясна връзка с тяхната регионална идентичност. Тя подкрепя възможностите за местно и регионално развитие пряко чрез събития и дейности, фокусирани върху културното наследство, което на свой ред има ефект на оживяване на другите сектори като туристическия пазар. Програмата ЛИДЕР+ позволява на проекта да осигури сътрудничество със съседните региони и да разпространи неговите резултати и в други страни. Териториалният музей е ключов пример за творчески мениджмънт на културното наследство. Той се възползва от културните ресурси на района, за да осигури туризма и регионалното развитие.

Проектът започва в края на юли 2002 г. и завършва през ноември 2006 г.

Общият бюджет по проекта е 302 440 EUR, които включват 152 230 EUR от ФЕОГА и 150 210 EUR от националнопублично финансиране.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

ЛЮКСЕМБУРГ

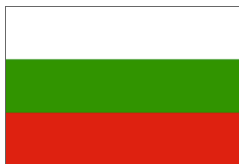
Проект: Възхитителен туризъм в Mullerthal

Проект: Опис на мелниците, екскурзионен и регионален маршрут

Регионът около Mullerthal е известен главно с уникалните си природа и ландшафт и със своите забележителни исторически паметници, произхождащи от различни исторически епохи. Ето защо основните ценности на региона се състоят в неговите добре запазени природа и културно наследство. Главните цели на стратегията на ЛИДЕР+ на МИГ Mullerthal е оптималното използване на неговото природно и културно наследство, на първо място чрез подпомагане на земеделския и туристическия сектор в региона. За насърчаването на устойчиво регионално развитие е необходимо да бъдат правилно отчетени както екологичните, така и социално-културните аспекти.

За да се приложи стратегията за регионално развитие, проекти се подпомагат в три основни направления: (i) природа и ландшафт; (ii) свободно време, култура и туризъм; и (iii) образование и комуникация.

Два основни проекта на МИГ са фокусирани върху добавянето на стойност към местните природни и културни ресурси, поради което те следват подход на база региони. От една страна, проектът се основава на основния естествен актив на региона: великолепия ландшафт, за който са характерни интересни геоморфологични образувания от пясъчник. От друга страна, проектът проучва местните мелници с висока историческа стойност (доколкото те са били движещи сили на икономическото развитие на селските райони в миналото), които придават уникален екологичен характер на региона. И за двата проекта са характерни работните методи „отдолу нагоре“. Те са разработени и обсъдени в рамките на работните групи, които включват представителите на общините, туристическите сдружения, доставчиците на услуги и други местни заинтересовани групи. Работните групи служат като платформи за открита дискусия и съвещателни органи в процеса на изпълнението на проекта. Функциите на тези групи постепенно се разширяват, за да обхванат други фактори,

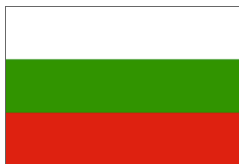
Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

допринасящи за развитието на региона (напр. развитието на регионалните кулинарни традиции).

Работата в партньорство е основна характерна черта на проекта. МИГ Mullerthal се състои от 15 общини и 20 организации, представляващи различни сектори и групи в региона (като туристически, младежки или културни асоциации). МИГ отговаря за създаването на „описана мелниците“, докато регионалната туристическа асоциация поема отговорността за проекта „Възхитителният Mullerthal“. Двете организации си сътрудничат тясно и споделят задачи, свързани с общата координация. Разработването на проектите е извършено в рамките на две работни групи (по „туризъм“ и по „индустриално и културно наследство“), в които са представени широка гама местни заинтересовани страни. Проектите имат голям принос за интегрирането и мотивирането на различни сектори в региона. „Възхитителният Mullerthal“ може да се разглежда като обобщаваща инициатива, която подготвя почвата за редица допълнителни проекти. Проектът „опис на мелниците“ насърчава работата в мрежа на регионалните доставчици на услуги, допринасяйки за разработването на интегрална стратегия за развитие (включваща разработване на нови продукти, регионални кулинарни специалитети, туристически пакети и пр.).

И двата проекта планират разработването на транснационално сътрудничество с подобни инициативи. Проектът „Възхитителният Mullerthal“ установява връзки със съседния регион Eiffel в Германия, който разработва подобни планове за туристически пътеки, а проектът „Опис на мелниците“ поставя началото на първите контакти с подобни инициативи в Германия, Франция и Нидерландия.

Концепциите и на двата проекта са годни за прилагане в други региони (напр. разработването на мрежови пътеки и тематични маршрути, използващи местните природни и културни ресурси). Това личи и по факта, че първоначалните анализ, обучение и указания относно планирането на маршрутите са дело на международен (външен) експерт. Очаква се и двата проекта да окажат устойчиво въздействие върху региона. Включването на местни участници в разработването на проектите засилва техния ангажимент към местното регионално развитие и помага за укрепването на местната идентичност. Очаква се създаването на комуникационни платформи (напр. работни групи) да окаже трайно

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

въздействие върху капацитета за развитие на региона. В същото време проектът за мелниците допринася за разработването на нови продукти, прояви и кулинарен туризъм.

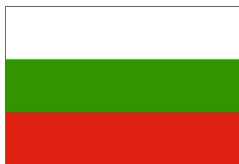
Mullerthal е сред най-известните дестинации за туризъм и свободно време в Люксембург със своите туристически преходи и пътеки. Най-силната страна на региона е красивият му ландшафт, характерен с пясъчниковите си скали. МИГ има за цел да развие възможностите за туризъм и разходки в региона. По тази причина започва всеобхватно нанасяне на карта, анализ и оценката на качеството на съществуващите маршрути. Тези дейности са обхванати в постоянни мероприятия за повишаване на осведомеността, като семинари и информационни срещи.

Същевременно мелниците, които са дали на региона ина МИГ тяхното име, са открити като потенциални ценности. Голям брой мелници се намират в зоната (наречена също „долина на мелниците“) по течението на реките Зауер, Бял и Черен Ернц и техните притоци. Дълго време обаче това културно наследство не се е смятало за потенциална културна ценност. МИГ реши да развие редица допълващи идеи, целящи разработването на мелниците. Очаква се това да засили туристическия потенциал на региона и да повиши осведомеността за това уникално културно наследство сред местното и регионалното население.

Мелниците са сгради, придаващи характерния облик на региона, които често са от времето на историческите корени на селищата. Освен това мелниците са свързани с водните канали, които са важни за местното земеделие. Последните години обаче много мелници са били преустроени или разрушени. Създаденият от проекта опис води до всеобхватен преглед на мелниците, основаващ се на исторически данни от карти, поземлени регистри, монографии, материали от сегашните собственици и неписана традиция.

Този проект под надслов „Възхитителен туризъм в Mullerthal“ има за цел да развие туристическите преходи и излети в региона Mullerthal. Проектът полага усилия:

- да анализира силните и слабите страни на регионалния туризъм (на базата на принципен набор от критерии);
- да обучи група от експерти по туризма да извършат оценката;

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

- да организира семинари и да повишава осведомеността за инициативата (особено сред доставчиците на туристически услуги);
- да развие маркетинговата идея за региона като дестинация за „активна“ почивка (фокусирайки се върху туристическите преходи, планинското колоездене и разходките).

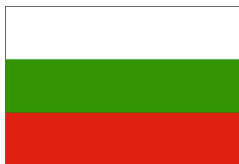
Вторият проект под надслов „Опис на мелниците, екскурзионен и регионален маршрут“ има за цел:

- да преоткрие мелниците като културно наследство на региона;
- да натрупа ноу-хау за разработването на тематичен маршрут;
- да подпомогне и запази някои от мелниците и да направи някои избрани мелници достъпни за гости (включително местни жители, туристи и ученици);
- да повиши осведомеността на местното население за културното наследство на региона;
- да установи трансрегионално и транснационално сътрудничество с подобни проекти.

Целите се постигат чрез съставяне на опис на съществуващите мелници в петнайсетте партньорски общини на МИГ Mullerthal, който ще послужи като база за „тематичния маршрут мелници“. Организират се туристически мероприятия и се разработва мрежа с местните хотели и ресторанти в рамките на туристически пакети.

В началото на проекта „Възхитителният Mullerthal“ е възложено проучване, за да се изготви анализ за SWOT (по първите букви на английските думи за сила, слабост, възможности и заплахи) на регионалния туризъм. Проучването показва големи слабости по отношение на туристическите информационни услуги за пешеходни туристи и гости по съществуващите маршрути и липса на квартири, ресторанти, общежития и икономически съживяване на икономиката на територията на МИГ.

Като част от проекта се подготвя също дигитализацията на планирането на маршрути, с цел да бъдат определени допълнителни маршрути, да се анализират маршрутите и да се направят карти. Процесът допринася за създаването на схеми за поддържане на пътеките.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

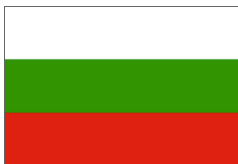
Едно от главните предизвикателства е включването на местните участници в планирането на проекта, разработването на стратегията и изпълнението на проекта. Местните заинтересовани страни трябва да бъдат осведомени за предимствата на участието. Това невинаги е лесна задача, тъй като много общини все още предпочитат да извършват туристическите дейности в изолация. За да бъде разработена цялостна концепция за развитие на туризма в региона, трябва да бъдат определени основните целеви групи и конкретният фокус на проекта. Туристите пешеходци са идентифицирани като основна целева група за проекта, като по-малко ударение е поставено върху останалите дейности (планинско колоездене, северно ходене). При разработването на туристическите маршрути за пешеходци трябва да бъдат взети предвид интересите на собствениците на гори. Освен това трябва да бъдат изяснени някои проблеми, свързани с поддържането на пътеките (като разделение на отговорностите между общините и Министерството на туризма по система за съвместно управление). При изготвянето на описа на мелниците става ясно, че много от интересните места се използват понастоящем за различни цели (напр. като складове), което прави трудно отварянето им за широката публика. Ето защо голямо предизвикателство за този проект е да бъдат приобщени собствениците към проекта и да бъдат те убедени да приемат общата стратегия на проекта. Този процес е подпомогнат от открити обсъждания и повишаване на осведомеността.

ЛИДЕР+ осъществява огромен принос към разработването на местна стратегия, по-специално в сферата на туризма. Програмата прави възможно сближаването на становищата на действащите изолирано доставчици на услуги. Сътрудничеството при разработването на пазарната позиция на региона е основен фактор за повече известност на един по-широк (национален или интернационален) пазар. Чрез очертаването на стабилни схеми на сътрудничество и партньорския подход ЛИДЕР+ насърча развитието на местните капацитети.

Проектите започват през декември 2004 г. и завършват през декември 2007 г.

Общият бюджет на проектите е 125 900 EUR, от които 25 180 EUR са от ФЕОГА и 100 720 EUR от националнопублично финансиране.

ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проект: Открийте мрежата от отворени църкви

Районът Northern Marches Cymru обхваща селската област Wrexham County Borough в Североизточен Уелс. Областта има три обособени зони: високопланинско земеделие, урбанизирани поли на планината и полско овцевъдство смандри, които обграждат град Wrexham. Те са в близост до три града: Chester, Manchester и Liverpool. Областта е много разнообразна и съдържа изолирани земеделски общини, селища на пътуващи работници и голям производствен отрасъл. Доходите варират и проспериращите общини могат да маскират наличието на бедни и изолирани зони. Главната цел на МИГ е да развие способността на селските общини на Wrexham да възстановят своята екологична, културна, икономическа и социална жизненост.

Проектът ясно възприема подход, основан на района, тъй като се фокусира върху местните нужди за областта, подкрепена от програмата ЛИДЕР+. Местните общини, обграждащи шестнадесетте различни църковни области, развиват по-добро чувство за принадлежност и се гордеят със своите църкви и с района. Изграденият туристически път позволява на посетителите да достигнат селски райони, които те обикновено не биха посетили, и това подпомага и други местни доставчици на услуги в селските райони. Демонстриран е и подход „отдолу нагоре“, тъй като главните решения по проекта са направени на местно равнище. Всички дейности по проекта получават разрешение от епархийските църковни съвети, които са съставени от доброволци от църквата и членове на местната общност. Доброволците играят основна роля в проекта за отваряне на църквите, съдействие при провеждането на събития и изложби, както и участие в учебни упражнения.

Проектът е много новаторски, тъй като успешно кара църквите за първи път да работят съвместно и да споделят идеи. Това води до по-добро разбиране на района и споделяне на знания между общините. Всички партньори на проекта изиграват съществена роля. Интегрирането на ЛИДЕР+, Действие на селските общини член 33 (Регламент (ЕО) № 1257/1999 на Съвета.) подкрепят различни елементи на проекта и действат като катализатор за растеж в селския район.

Подходът „отдолу нагоре“ помага да се назоват и определят като приоритетни проектите за областта, включително подобряване на имиджа на природните и исторически активи на областта на местно и регионално равнище. Проектът е устойчив и след прекратяване на финансирането. Подобренятията, направени в инфраструктурата на църквите остават, а центърът за пояснения и посетители гарантира, че проектът „Мрежа от отворени църкви“

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

може да предложи на посетителите и след финализирането на проекта нещо постоянно и твърде интересно. Една мрежа от обучени доброволци е ръководена от определено лице от всяка църква, което им позволява да останат отворени и когато проектът завършва официално.

В района по проекта на ЛИДЕР+ Northern Marches има множество великолепни църкви, които се славят със значителна история и наследство. Преди този проект повечето от църквите стоят празни и заключени до провеждането на някои конкретни дейности и служби. Зад всяка църква стои различна история, независимо дали се касае за история, архитектура или религия. Църквите имат множество привлекателни особености като витражни прозорци, камбанарии, дърворезби и пр. Първоначалната концепция на проекта идва от член на общината, който влиза във връзка с всички църкви в района, тъй като те признават, че много от интересните факти и характеристики на църковните сгради са неизвестни на местните общности.

Районът на МИГ Northern Marches се намира близо до Wrexham и Chester, които са популярни туристически дестинации в Обединеното кралство, но само ограничен брой туристи напускат по-големите градове, за да посетят околните селски райони. Този проект по програмата ЛИДЕР+ и две други програми за финансиране на селските райони в района (по член 33 и Действие на селските общини) успешно успяват да насърчат туристите да навлязат в района, като карат шестнадесет църкви да работят заедно и създават проекта „Мрежа от отворени църкви“.

Партньорите по проекта обединяват своите ресурси, за да подкрепят и развият поредица от дейности за насърчаване на мрежата от отворени църкви. Набрани са местни доброволци, за да стане възможно църквите да отворят своите врати за по-продължително време, така че широката публика и туристите свободно да ги посещават.

През лятото на 2006 г. един *Път на откритието* свързва църквите и се превърна в официален туристически маршрут в областта Wrexham. Публикувана е подробна цветна брошура, илюстрираща пътя, така че посетителите да планират своето пътешествие из областта, научавайки при това факти за историята, религията и архитектурата на района. Брошурата включва и информация за достъпа (работничасове, контакти, съоръжения и пр.), както и за други интересни атракции в селските райони. Проектът се насочва към туристическите оператори с екскурзионни автобуси и пуска реклами в специални публикации, за да привлече нова аудитория. Разработена е обща марка, за която всички

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

църкви избират лого, пакет от писмени материали за посетителите и създават съвместни материали за подкрепа на интереса към мрежата (нови скамейки в дворовете на църквите, сувенири, знаци за приветствие и за работните часове, тълкувателни знаци и за интересните места и пр.). Църквите стават по-привлекателни и дружелюбни към посетителите и туристическите групи. Обменът на информация е подкрепен от тримесечния вестник на мрежата от отворени църкви и освен това са насърчени социални събития за групи от общините (например учебни посещения от групи ученици).

Проектът води до впечатляващо нарастване на броя на посетителите с 62,5% през 2004—2005 г. Мрежата се свързва успешно с други събития в областта, като фестивала на изкуствата и уикендите на европейското наследство, които носят допълнителни приходи за всяка църква. Общото закупуване и поставяне на марка на нови стоки позволява на църквите да спечелят и допълнителни приходи. Проектът насърчава редица групи от общината, туристи, училища и дружества да посетят църквите и да научат повече за културното наследство. Други местни доставчици на услуги също печелят от увеличени брой посетители в селските райони.

Традиционно църквите не са работили съвместно и са потънали в техните собствени, индивидуални практики; поради това е предизвикателство да се ангажират всички църкви да работят в хармония. Благодарение на МИГ всяка църква получава достатъчно помощ, упътване и подкрепа, за да се насърчи пълното и участие и ангажиране с проекта. Преди проекта отчитането на броя на посетителите във всяка църква е оставено на случайността, тъй като е известно, че не всички посетители се разписват в книгата за посещения. Проектът предоставя на всички църкви специално конструиран щанд, който служи като фокус за промоционалните материали на проекта „Мрежа от отворени църкви“. Той съдържа и книга за посетителите на видно място, като посетителите са насърчавани да се разпишат в книгата в знак на подкрепа на проекта.

Това е първият път, когато църквите в селската област Wrexham работят заедно, обменят взаимно опит и се възползваха от икономии, получени от по-мощната си дейност, за да създадат качествени изживявания за посетителите. Проектът установява, че църквите са идеални места за прославяне на наследството и културата на областта. Той служи като пример за духа на ЛИДЕР+ за общностна собственост, работа в партньорство и споделяне на най-добрите практики между шестнадесетте участващи църкви.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проектът рекламира културата и историята на района пред общности с различен произход и различни възрастови групи.

Проектът започва през юли 2004 г. и завършва през декември 2007 г.

Общият бюджет по проекта е 228 559 EUR, които включват 194 276 EUR от ФЕОГА и 34 283 EUR от национално публично финансиране.

БЪЛГАРИЯ

МИГ Септември, Белово и Велинград

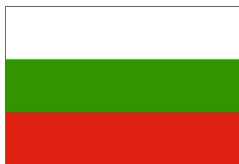
МИГ обобщава в себе си трите общини Белово, Септември и Велинград. В географско отношение територията е разположена на пресечната точка на планините Рила, Родопи и Средна Гора и Горнотракийската низина. Територията на трите общини е обхваната от три геоморфоложки области, характеризиращи техния релеф. Средногорието, включващо Средна Гора, и Рило-Родопският масив, включващ Рила и Родопите, характеризират планински характеристики на района, и Горнотракийско-Тунджанската подобласт, разположена между гореспоменатите две области, оформя низини характеристики. На територията на МИГ има потенциал за използване на множество природни и туристически ресурси.

Основната цел на територията на МИГ е да бъде привлекателно място за живеене и туризъм на базата на:

- Устойчиво икономическо развитие
- Интегриращо разнообразен туристически продукт с характерни местни земеделски продукти

За постигане на целта са определени два основни приоритета за развитие:

Приоритет 1. Създаване на нови възможности за заетост чрез разширяване на зоната на туризма от Велинград към останалите две общини, на базата на разнообразяването на туристическия продукт и интегрирането на земеделските, агроекологичните и неземеделските икономически дейности към него. (Съкратено название: Разширена туристическа зона с интегриран селски туризъм)

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Приоритет 2. Развитие на благоприятстваща базисна и социална инфраструктура, която да подпомага разширяването на туристическата зона на територията и интегрирането на земеделието и останалите икономически дейности в нея (Съкратено название: Благоприятстваща базисна и социална инфраструктура в подкрепа на интегрирания селски туризъм)

Проектните предложения на МИГ, свързани с развитието на туризма са много:

- Преустройство на къща за гости, гр. Сърница
- Инвестиция за създаване на къща за гости, гр. Велинград
- Обновяване на туристическата инфраструктура в община Белово чрез дейности по основен ремонт на музейната strada и превръщането ѝ в посетителски център за представяне на местно природно и културно наследство
- Археологически разкопки, консервация и експониране на тракийско светилище на вр. Острец – Велинград
- Фестивал на местните културни обичаи, традиции, песни и танци
- Популяризация на община Велинград като културна туристическа дестинация чрез провеждане на Конкурс и Школа за млади оперни таланти „Николай Гяуров“

МИГ „Тракийско-Родопска яка“

Територията на МИГ „Тракийско-Родопска яка“ /Общини Перушица и Родопи/ е с непрекъснати граници и обхваща цялата площ на общините Перушица и Родопи, които имат обща граница помежду си. Двете общини Перушица и Родопи географски са позиционирани в южната част на област Пловдив, Южен централен район за планиране. Територия „Тракийско - Родопска яка“ - общини Перушица и Родопи е известен лозаровинарски район, разположен в един от най-плодородните и слънчеви райони на България. В територията се ценят богатото културно-историческо минало и вековните традиции в отглеждането на лозя и производството на ароматни вина, съхранената природа и интересните фестивали. Местната общност цели използването на тези силни страни, за да развива туристическия потенциал на територията като я превърне в предпочитана туристическа дестинация и място с висок стандарт на живот и запазена природа.

Един от основните три приоритети на МИГ е развитие на туристическия потенциал на МИГ. Прилагана от МИГ добра практика е акцентирането върху традицията в

***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

произвеждането на вина в територията и възможности за създаване на туристически атракции, свързани с виното.

Първата специфична цел в Стратегията за местно развитие на МИГ, свързана с развитието на туризма е създаване и развитие на туристически атракции свързани с производството и предлагането на вино и подкрепа на бизнес начинания, които възраждат местните традиции и съхраняват спецификите на селските общности.

Втората специфична цел в Стратегията е Разработване на атракции, изграждане на капацитет и популяризиране на територия "Тракийско Родопска яка" като атрактивна туристическа дестинация и специфичен лозаровинарски район.

За насърчаването на туристическите дейности стратегията на МИГ разпределя 17.9% от общия бюджет на стратегията за периода 2007-2013 г. За 2012 г. са предвидени 400 хил. лева, а за 2013 г. 300 хил. лева.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

5. Проучване на възможностите за развитието на туризма и туристическите услуги на територията на община Харманли

5.1. Развитие на общината

Според близо една трета (32%) от жителите на община Харманли, участвали в количественото допитване, развитието на общината върви в правилната посока. На това мнение са най-много на брой респонденти, като делът на далите този отговор е статистически значимо по-висок (със 7 процентни пункта) от втория по дял отговор - „не знам” (25%). Приблизително еднакъв дял жители на общината са на мнение, че общината се развива в грешна посока (20%) или в нито правилна, нито грешна посока (23%).

Фигура 6.

Икономическата статистика показва, че безработицата в общината, подобно на тази в цялата страна, е на високи равнища – 10.4% (1706 безработни). Това е и най-значимият проблем на общината, посочен от анкетираните лица. Една трета от запитаните (33%) определят безработицата като първи основен проблем. Също така висок дял на запитаните определят безработицата като втори по степен на важност проблем (26%). Сумарно, по отношение на делът на запитаните, посочили безработицата като един от основните два

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

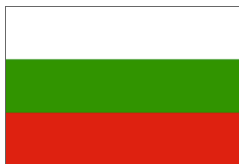
общински проблема, тя се откроява на фона на всички останали отговори – болшинството от интервюираните лица (59%) са на мнение, че тя е основен проблем.

Фигура 7.

Допитването разкрива и други два основни проблема на общината (на второ и трето място по дял и значимост), за съществуването на които жителите й са на сходно мнение – чистотата/смитоизвозването и инфраструктурата. Като първи основен проблем чистотата/смитоизвозването е посочен от 14% от запитаните, а като проблем на второ място - от 16% от запитаните. Сумарно близо една трета от жителите на територията на МИГ (30%) посочват този отговор като основен съществуващ проблем.

Наличната инфраструктура е определена от 12% от населението като първи основен проблем на общината, а от други 16% като втори по степен на важност общински проблем. Общо 28% от интервюираните лица посочват този проблем като основен, като този дял нарежда инфраструктурата на трето място по значимост след безработицата и чистотата/смитоизвозването.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Други, посочени като основни, проблеми на общината са общинското управление (общо посочено от 10%), ВиК (9%), доходите (7%), липсата на инвестиции (6%), проблемите с малцинствата (4%), демографията (4%) и липсата на реализация за младите хора (4%).

Социално-икономическият анализ на община Харманли (актуализиран 2010 г.), на база на анализа в Общинския план за развитие (2007-2013 г.), определя общината като местната икономика с ясно изразена аграрно – промишлена структура, в която превес имат селскостопанските дейности, растениевъдство и животновъдство. Промислени сектори като хранителновкусова, шивашка, мебелна и обувна промишленост, строителство и производство на строителни материали бележат значително развитие през последното десетилетие. С традиции в местната икономика е сектора на електропромишлеността. Най-високи дялове в сектор *растениевъдството* заемат зеленчукопроизводство, тютюнопроизводство, отглеждането на бостани, зърнено-хлебни и технически култури, а в сектор *животновъдството* - млекопроизводство и месопроизводство. По отношение на търговията, с оглед на географското разположение на общината, най-развита е търговията с горива и петролни продукти, храни и дрехи, а в последните години поради близостта на общината до националната граница се развива и търговията с автомобили.

Социално-икономическият анализ и анализът в стратегията за развитие на общината определят *услугите* в община Харманли като сравнително добре развити. Културният, селският и еко туризъм се посочват като сектори с голям потенциал, но не достатъчно развити в региона.

Според извършеното допитване най-висок дял от анкетираните лица са на мнение, че земеделието е най-перспективният икономически отрасъл в общината. На първо място този сектор е посочен от 28% от запитаните, а други 21.8% от жителите го посочват на второ място. Сумарно от посочените на първите две места най-перспективни сектори, земеделието е посочено от близо половината от запитаните (49.8%).

На второ място, като най-перспективен икономически сектор за общината, се нарежда селското стопанство с общо 24.3% от запитаните, посочили този сектор като първи или втори отговор. Взимайки предвид, че категорията селско стопанство включва и земеделие и животновъдство, може да бъде обобщено, че селското стопанство се откроява значимо в

***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

определянето му като перспективен сектор, сумирайки дяловете на жителите, посочилите селско стопанство и земеделие – общо 74.1%. Секторът селското стопанство (включващ и посочилите категорията земеделие) е с 56.4 процентни пункта по-висок дял от втория сектор, определен като най-перспективен – туризма – с кумулативен дял от първите два отговора на респондентите 17.7%.

Резултатите са логични и показателни. Община Харманли е в списъка на селските райони по ПРСР – една от 231-те селски общини. Местното население вижда перспективите именно в този сектор – развитието на селското стопанство и в частност на земеделието. От друга страна анализът във връзка със Стратегията за развитието на общината посочва туризмът като сектор с голям потенциал, което се отчита и от местното население. Туризмът е посочен като перспективен сектор на първо място от 6% и на второ място от 11.7% (общо 17.7%) от запитаните.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Фигура 8.

Най-много, близо половината от анкетираните лица (42%), са съгласни, че туризмът трябва да е един от водещите икономически сектори, които да се развиват на територията на общината. Приблизително еднакви са дяловете на несъгласните с това (30%) и на нямащите мнение по въпроса (28%).

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

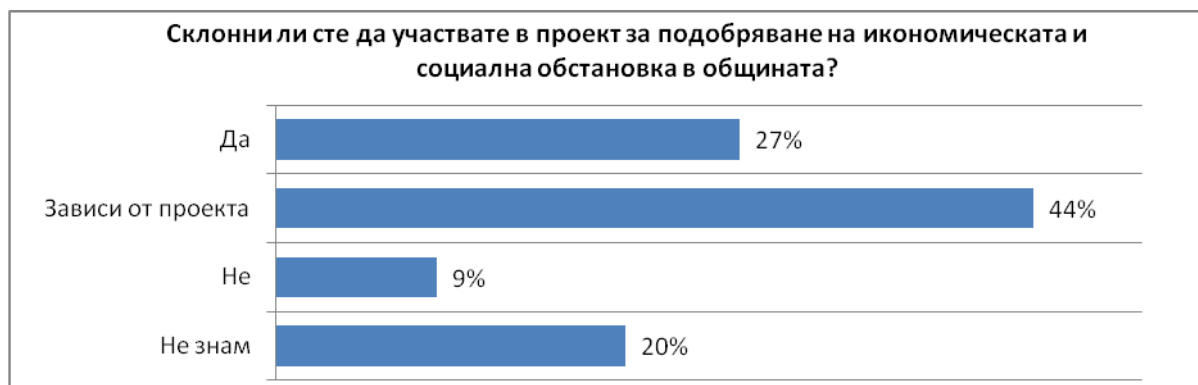
Фигура 9.

Дълбочинните интервюта от качествено проучване също показаха, че туризмът е перспективен сектор и бизнес. На въпроса дали туризмът е печеливш бизнес в общината са получени отвърдителни отговори, сред които „Да! В това е бъдещето на нашето село“, „Да, защото сме на географски кръстопът...“.

Други посочени сектори като перспективни са лека промишленост, търговия, винарство, животновъдство, лозарство, дървообработване и картография.

Фигура 10.

Количественото допитване показва висока склонност за активни действия на жителите на община Харманли по отношение на подобряване на условията в общината. Значителен дял от тях (71%) са склонни да проявят активност по отношение на подобряването на

74

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие“, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

икономическата и социалната обстановка. Преобладава делът на тези, които биха се включили в зависимост от проекта (44% от всички). Над една четвърт (27% от всички) са склонни да участват без условности. Тези резултати показват, че разрешаването на посочените основни проблеми на общината не се приемат за даденост и жителите проявяват желание и готовност за оказване на помощ при решаването им. Откроява се силно чувство на общностна принадлежност. Болшинството от интервюираните лица (66%) са чували и за Местната инициативна група Харманли.

Фигура 11.

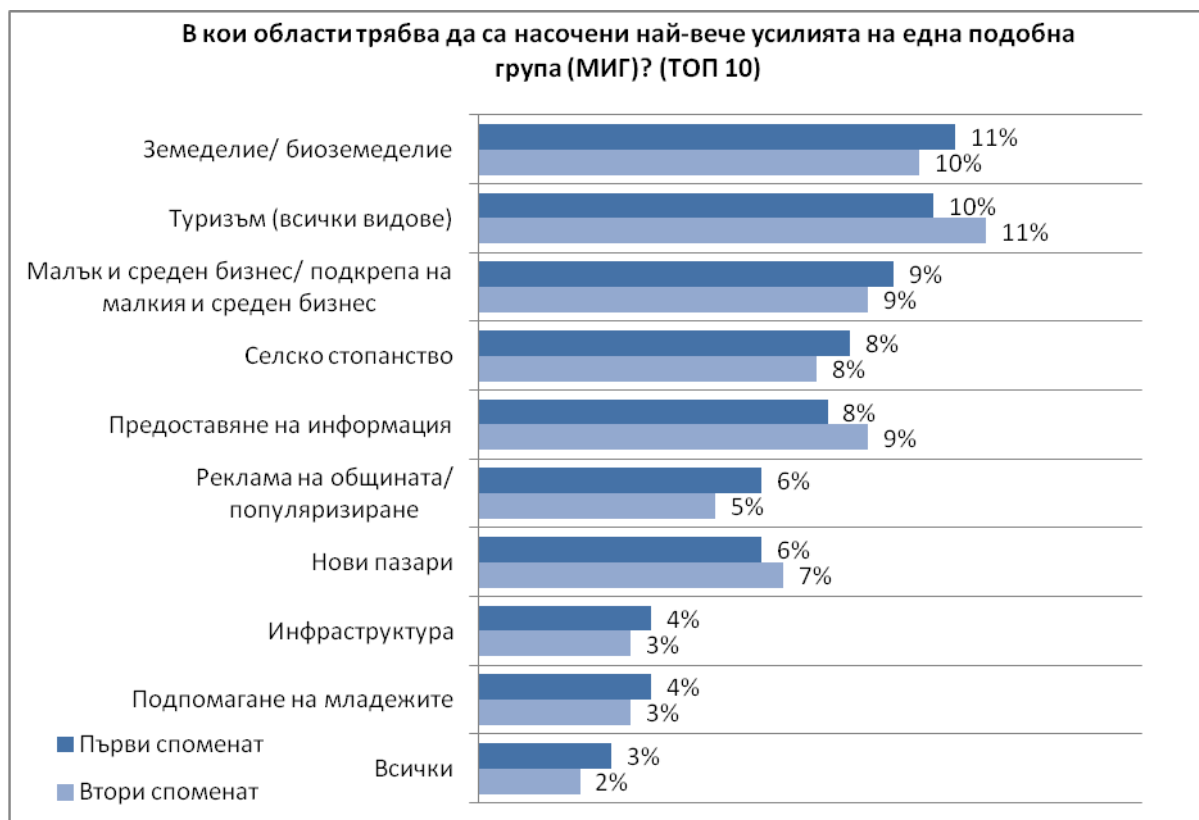

Съвсем логично и отговорите на жителите на община Харманли посочват, че усилията на подобна на МИГ група трябва да бъдат насочени към определените най-перспективни сектора – земеделие и туризъм. Сумарно от дадените първи два отговора 21% от запитаните посочват сектор земеделие и съответно туризъм (всички видове).

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Фигура 12.

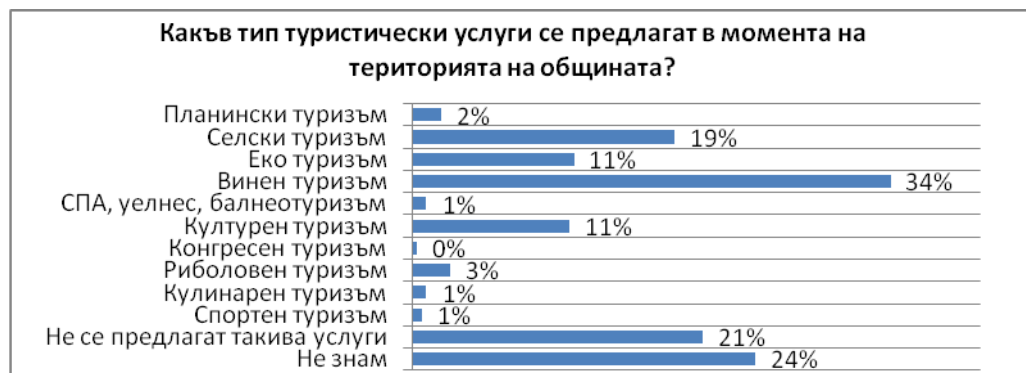

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

5.2. Туристически услуги

Стратегията за развитие на община Харманли (2007-2013) г. посочва като един от основните свои приоритети развитието на туризма със специален акцент на културния и еко туризма. По отношение на моментното състояние, от друга страна, допитването сред жителите на територията на МИГ Харманли сочи, че най-голямото предлагане на туристически услуги в общината е свързано с винения туризъм (34% посочват този отговор). На второ място се нарежда селският туризъм (19%), следвани от еко туризма и културния туризъм – по 11%.

Фигура 13.

Повече от половината запитани (59%) са на мнение, че именно виненият туризъм може да бъде развиван на територията на общината. Отново на второ място се нарежда селският туризъм – 52% от анкетираните лица дават този отговор. Едва на трето място, със статистически значимо по-нисък дял е посочен еко туризмът (35%), а на четвърто място е посочен културният туризъм (18%). Другите посочени видове туристически услуги са планински туризъм, СПА, уелнес, балнеотуризм, конгресен туризъм, кулинарен туризъм, колоездачен туризъм, археологичен туризъм, спортен туризъм и риболовен туризъм. Най-ниски дялове отговори са получили колоездачния и археологичен туризъм (под 1% съответно).

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Фигура 14.

5.3. Условия

Близо половината от анкетираните жители на територията на МИГ посочват, че според тях общината има нужните дадености, за да се развива предлагането на туриситечески услуги. Едва 17% считат, че няма такива дадености.

Резултатите от качествено проучване също сочат, че съществуват добри условия за развитието на този сектор.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Фигура 15.

Като най-привлекателния туристически обект запитаните определят Изворът на белоногата, който е и символ на общината. Над една трета (36%) посочват Герганиния извор като първи по привлекателност туристически обект, 22% го посочват като втори като привлекателност и 13% като трети. Сумарно Изворът е посочен като привлекателен туристически обект от повече от половината от анкетираните лица – 71%.

На второ място по привлекателност е посочен Римският мост (Гърбавият мост). Сумарно от първите три споменати отговори мостът е посочен от близо половината анкетирани – 49%. Прави впечатление, че за разлика от Изворът на белоногата, където дяловете намаляват при втори и съответно трети отговор за привлекателни обекти, Римският мост е с най-висок дял на посочилите го на трето място като обект - 25%. Като обект, посочен на второ място, мостът има дял от 18%, а като обект, посочен на първо място – едва 6%. Тези резултати сочат, че докато Изворът на Белоногата е безспорен фаворит на жителите, Римският мост се разглежда като обект, който е привлекателен за туристите, но не непременно на първо място в списъка с туристически дестинации.

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Фигура 16.

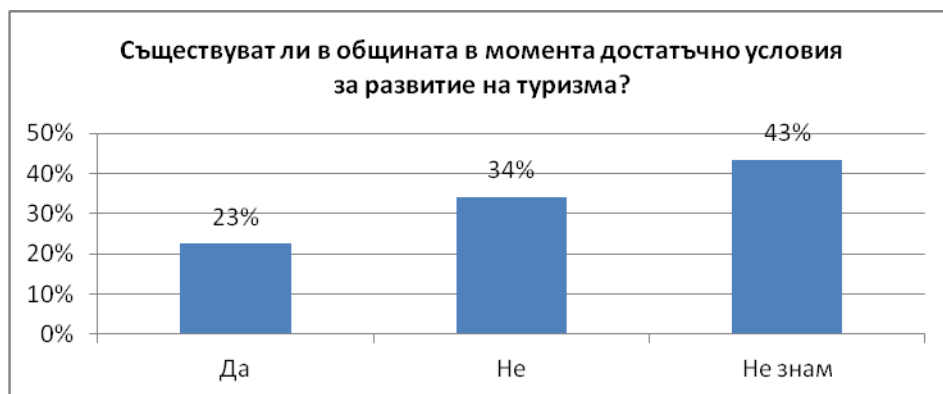

Докато повечето от запитаните считат, че общината има нужните дадености за развитие на туризъм, то по отношение на съществуващите в момента условия отговорите не са така еднозначни. Повечето 43% не знаят дали съществуват такива условия, а 34% считат, че не съществуват условия. Едва 23% са на мнение че условия за развитието на туризма в общината съществуват.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Фигура 17.

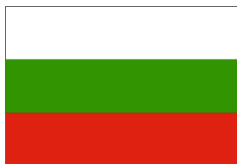

По отношение на конкретни изброени условия за развитието на туризма, а именно – места за настаняване – почти половината от запитаните отговарят, че има достатъчно места за настаняване (47%). Отново делът на отговорилите с «не знам» е значителен – 32%, а далите отрицателни отговори са 21%.

Фигура 18.

Не може да не се отбележи фактът, че високият процент на непосочили конкретен отговор по отношение на условията за туризъм, сочи към наличието на недостатъчно и недобра

***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

информираност на жителите по отношение на необходимите условия за развитие на туризъм в общината.

Развитието на пътната мрежа е посочен на първо място с най-висок дял (25%) като тема на проекти, които може да реализира или които вече е изготвила община Харманли, и които биха способствали за развитието на туризма и туристическите услуги (първи споменат отговор). На второ място (първи споменат отговор) се нарежда изграждането и възстановяването на туристически обекти (10%). Други посочени теми на инфраструктурни проекти, които биха спомогнали за развитието на туризма са изграждане на спортни площадки и съоръжения, реклама на културно-туристическите обекти, изграждане на религиозни храмове, хотелиерство, СПА и балнеотуризъм, винен туризъм, културен туризъм, кулинарен туризъм, изграждането на информационен център, опазването на околната среда, изграждане на атракционни и развлекателни центрове, модернизация/нови технологии, изграждане на язовири, организиране и подпомагане на археологически разкопки и привличане на чуждестранни туристи. Отново прави впечатление, че висок дял на респондентите – 38% - не посочват конкретен отговор.

При кумулативните отговори на въпроса (отчитане на отговорите независимо от индивидуалното им ранкиране от респондента по важност) за теми на проекти, които биха способствали за развитието на туризма и туристическите услуги на първо място се нарежда привличането на чуждестранни туристи (52% дават този отговор). На второ място непосредствено след него е организирането и подпомагането на археологически разкопки (51.4%). Едва на последно място от кумулативните отговори се нарежда развитието на пътната структура.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Фигура 19.

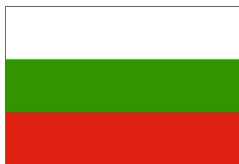
Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

5.4. Препоръки

На първо място, играеща роля на двигател за развитието на туризма на територията на общината, трябва да е самата община – на това мнение са над половината от анкетираните лица (56%). Особено важен факт е, че този отговор е кумулиран изцяло от първите споменати отговори на въпроса към респондентите. Този резултат сочи, че болшинството смята, че общината не трябва да е просто една от активните страни в процеса, а трябва да бъде водещата.

Фигура 20.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

На второ място по кумулативни отговори се нареждат местните неправителствени организации (37%), като делът на първите споменати отговори е 14%, а на вторите значително по-висок – 23%. На трето място се нарежда по кумулативни отговори „туристическо дружество” (35%). Делът на тази заинтересована страна при вторите споменати отговори е 27%, а при първите – 8%. На четвърто място от кумулативните отговори се нарежда местно сдружение на бизнеса, като страна, която да поеме водеща роля за развитието на туризма на територията на общината. Отново делът на споменаване при втори отговор на въпроса е по-висок (23%), отколкото при първи (10%).

- **Тези резултати очертават ясна картина на водеща роля на общината в местното туристическо развитие при взаимодействие с местни неправителствени организации, туристически дружества и местни сдружения на бизнеса.**

Други посочени движещи страни в процеса на развитие на общината са: отделни бизнесмени, лицата поотделно развивайки бизнеса си, граждански организации и други.

Резултатите от количественото проучване извеждат «Изграждане или обновяване на атракции за посетители или места за отдих и развлечения» като водеща препоръка за подобряване на условията за туризъм. Този отговор има втори най-висок кумулативен дял сред респондентите – 42% и първи по дял на първи споменати отговори (42%). Особено съществено е, че сред почти всички запитани, посочили този отговор, този отговор е посочен на първо място и в този разрез е безапелационно на първо място пред другите посочени опции.

На второ място по отношение на препоръките на жителите на територията на МИГ за подобряване условията на туризъм се откроява „Рекламирането на възможностите за туризъм на територията на общината”. Кумулативният процент (46%) на тези отговори е на първо място сред всички други отговори, но основният дял е натрупан на база на втори отговор на зададения въпрос (40%). Това показва, че рекламирането на възможности за туризъм на територията на общината е с по-второстепенно значение, без да бъде пренебрегван по никакъв начин.

Тези резултати сочат, че:

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

- **Водеща тежест при подобряване на условията за туризъм е изграждането или обновяването на атракции за посетителите или места за отдих и развлечения, като тези дейности следва да се осъществяват в условията на рекламиране на възможностите за туризъм на територията на общината.**

Фигура 21.

Други, посочени области, в които следва да се насочат усилията, са Изграждане на посетителски центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство, Изграждане на атракции на открито и закрито, Изграждане на центрове за изкуство и занаяти, както и центрове за временни изложения с туристическа цел, Изграждане на туристически и колоездачни пътеки, Изграждане на инфраструктура у

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

съоръжения за рафтинг, пешеходен туризъм, планински туризъм и други спортове, Изграждане на информационни пунктове, информационни таблани пътепоказатели за туристическите места и маршрути, Разработване на електронни системи на местно ниво за резервации в селските райони.

Фигура 22.

И количественото и качественото проучване показват, че Маджарово е съседна община, с която е най-подходящо Харманли да си сътрудничи за съвместно развитие на туризма.

Близко половината от запитаните в количественото проучване посочват Маджарово като целева община за сътрудничество в туризма, следвана на второ място от община Хасково (27%) и на трето и четвърто място съответно от Тополовград (21%) и Свиленград (19%).

Качественото проучване сред бизнеса откроява две общини – Свиленград и Маджарово. Тези мнения се базират основно на наличието на интересни туристически обекти – „има интересни туристически обекти и така можем да се обединим и да станем привлекателна туристическа дестинация“ (дълбочинно интервю), „имат туристически обекти“ (дълбочинно интервю).

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

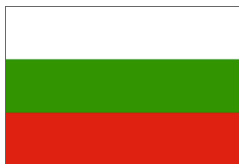
- **Общините Маджарово и Свиленград са общините с най-голям потенциал за съвместно сътрудничество с община Харманли за развитието на туризма.**

5.5. Личен ангажимент на целевата група за развитие на туризма

По-малко от половината от запитаните са готови да се включат в местна инициативна група за целите на подобряването на условията на туризма в общината (45%). Болшинството не биха направили това (55%).

Фигура 23.

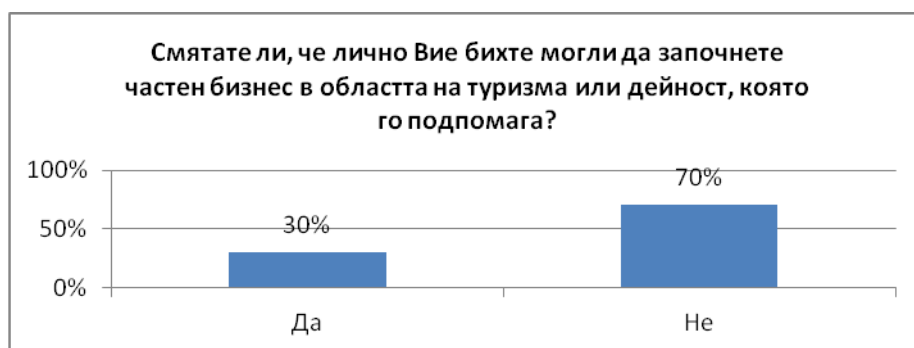

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Близо една трета от жителите на общината (30%) смятат, че биха могли да започнат частен бизнес в областта на туризма или дейност, която го подпомага. Този процент е изключително висок с оглед на факта, че принципно процентът на хората, които биха стартирали частен бизнес е значително под 50%.

Фигура 24.

Близо две трети от запитаните (65%) биха участвали в проект, свързан с туризма и туристическите услуги. Повечето (38% от всички) от тях биха направили това без условности, а 27% от всички анкетирани лица биха участвали, само ако им бъде оказвана помощ. Останалите (35%) не биха се включили в такъв проект.

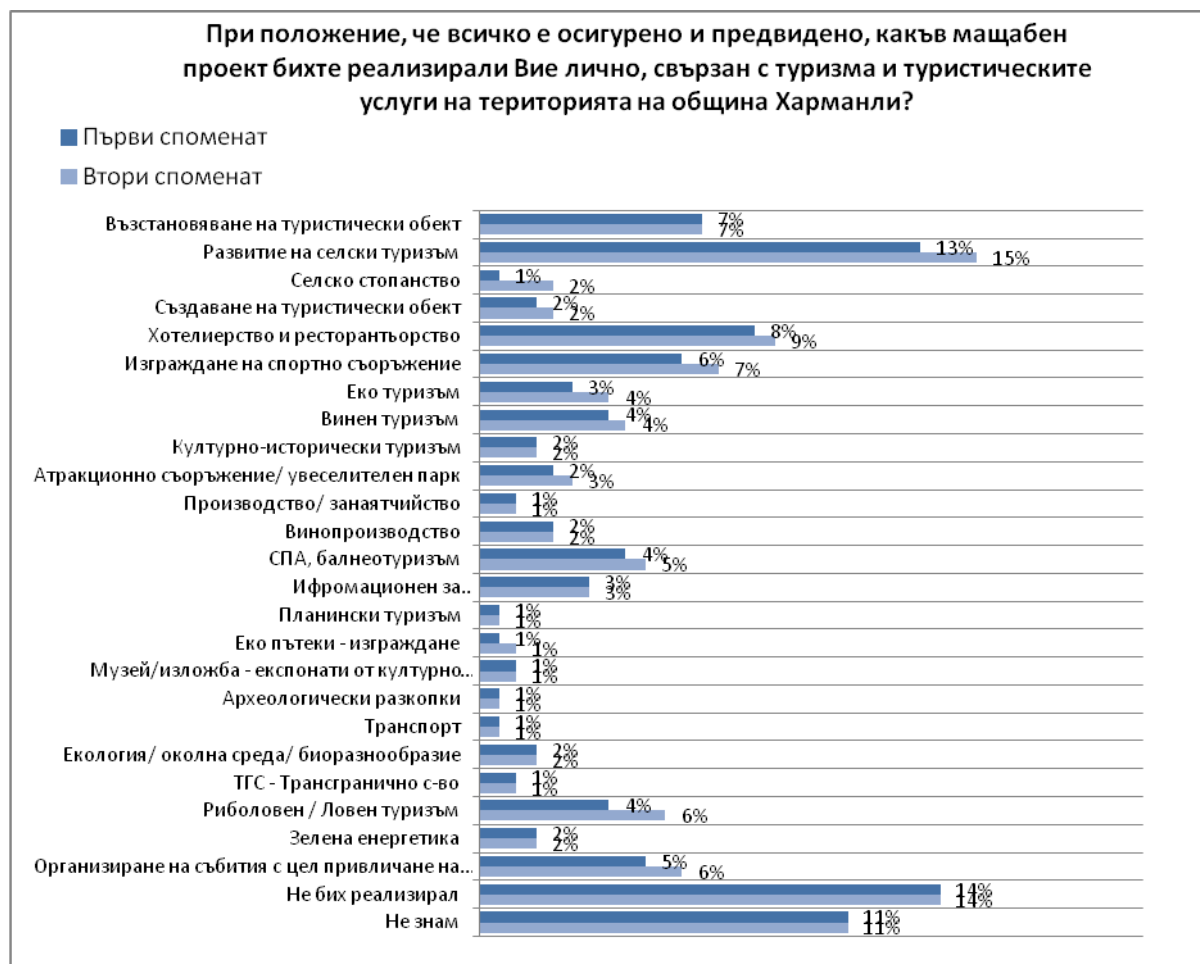
Фигура 25.

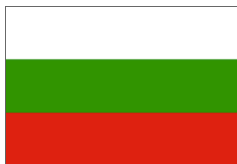

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Фигура 26.

Най-висок е дялът на тези, които биха реализирали мащабен проект, свързан с туризма в сферата на селския туризъм (28% кумулативни първи и втори отговор на респондента). Със същия процентен дял са анкетираните лица, които не биха реализирали проект, свързан с туризма и туристическите услуги. Н трето и четвърто място по кумулативни първи и втори отговор на респондентите се нареждат хотелиерството и ресторантьорството (17%) и възстановяване на туристическите обекти (14%). Най-ниско участие би имало в проекти за планински туризъм, археологически разкопки, и транспорт.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

6. Предложения за разработване на интегрирани туристически продукти на територията на МИГ «Харманли»

Междубщински културно-исторически маршрут

Прегледа на добри практики в Европейския съюз показва висока степен на разработване на съвместни проекти и взаимно съдействие в сферата на туризма и туристическите услуги на териториално прилежащи общини. Голяма част от изложените като добра практика проекти се базират именно на такова сътрудничество. Качественото и количественото проучване също потвърждават очаквани от местни жители и местния туристически бизнес положителни резултати от такова едно сътрудничество. Изведените от качественото и количественото проучване резултати сочат като потенциални перспективни партньори община Свиленград, Маджарово, Хасково и Тополовград. Това са общини, в чийто стратегически приоритети е заложено и развитието на туризма, а също така на тяхна територия се намират множество културно-исторически туристически обекти. Именно наличието на туристически обекти в тези съседни общини изпъква в качественото проучване като основен аргумент за едно такова сътрудничество.

Съвместен проект за обединяване на общ туристически културно-исторически маршрут с една или повече от тези общини би допринесъл за увеличаване на туристическия поток в общината.

Целта на такъв проект е да разшири обхвата на културно-исторически обекти в общината, като туристите във всяка от общините партньори да бъдат стимулирани да посетят и другите общини, както и привличането на нови туристи на територията на общините партньори.

Туристически обекти на територията на община Харманли, които един такъв проект за изграждане на културно-туристически маршрут може да включва, са:

- Историческия музей в гр. Харманли (като начален обект в обиколката на общината)

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

- Кервансарай
- Гърбавият мост
- Кастра рубра
- Чучул Камък
- Долмен „Каменната къща”
- Църква „Св. Николай”
- Изворът на Белоногата
- Други обекти по преценка на партньорите

Изграждането на общ партньорски интернет сайт по проекта с подробна и детайлна информация и разработването на рекламни материали за туристическия маршрут са необходимо условие за успеха на проекта. В този контекст създаването на общо лого на маршрута, означаването му на информационни табла при всеки от съответните туристически обекти във всички общини партньори допринася за имиджа и за единството на обектите по туристическия маршрут.

Изграждането на културно-историческия маршрут може да бъде свързан и с изграждането на мрежа от места за настаняване. Информацията за тази мрежа и възможността за онлайн резервация през партньорския интернет сайт откриват възможност за допълнително разширение на предлаганата услуга.

Взаимодействието на партньорите по проекта с местни туристически предприемачи и доброволци и включването им в партньорските взаимоотношения е от съществено значение за развитието на услугата културно-исторически маршрут. Тези две страни биха играли съществена роля на своеобразни екскурзоводи на туристите по маршрута във всяка от партньорските общини.

Услугата може да се развие в цялостен и в частичен контекст. Обиколка на маршрута с местни доброволчески екскурзоводи или такива на местни предприемачи би могла да акцентира върху отделни обекти от маршрута.

В допълнение по проекта могат да бъдат изготвени подробни информационни записи на аудио носител за всеки от обектите. Тези записи могат да бъдат ползвани от туристите при

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

самостоятелни обиколки по маршрута. При посещение в Историческия музей в гр. Харманли тези записи могат да бъдат предоставяне със съответни възпроизвеждащи устройства срещу съответен депозит и заплащане. При връщането на възпроизвеждащите устройства и записи в изрядно състояние депозита се възстановява. За туристическите обекти на другите общини подобни записи могат да бъдат предоставяни от съответно подходящ туристически обект или туристически офис.

Обобщение на интегрирана туристическа услуга: Междубщински културно-исторически маршрут

Цел	Разширяване обхвата на културно-исторически обекти в общината, като туристите във всяка от общините партньори да бъдат стимулирани да посетят и другите общини, както и привличането на нови туристи на територията на общините партньори
Партньори	Общински администрации на общини партньори, МИГ на територията на общините партньори, туристически предприемачи на партньорската територия, доброволци, други
Услуга	Междубщински културно-исторически маршрут, чрез включване на културно-исторически обекти на партньорската територия като част от цялостен туристически маршрут
Характеристики на услугата	Изграждане на обща партньорска интернет страница с подробна информация за маршрута и проекта
	Създаване на лого на маршрута
	Поставяне на информационни табели на обектите от маршрута с неговото лого
	Мрежа за настаняване на туристите по маршрута с възможност за резервация на интернет страницата на партньорите по проекта
	Екскурзоводни функции на представители на местни туристически предприемачи и/или доброволци
	Изготвяне на информационни записи за обектите от маршрута и предоставянето им на туристите
Контрол	Контролът се осъществява от партньорите по проекта

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Връщане към природата

Количественото проучване показва, че селският и еко туризмът са два от най-перспективните видове туризъм за развитие на територията на общината. В стратегията на община Харманли е заложено тяхното приоритетно развитие. С оглед на наличните природни условия и множеството природни забележителности, общината разполага с достатъчно добър ресурс за развитието на тези видове туризъм.

Прегледът на добрите практики в ЕС от друга страна показва, че проекти подобни на проекта Разходка сред короните на дърветата в Австрия, са доказано успешни. Създаването на подобна пътека на територията на горските територии на общината в съчетание с изграждането на мрежа от места за настаняване в стил селски къщи за посещаващите я туристи, създаването на информационни табели по пътя на пътеката за различните горски обитатели и растителни видове със сигурност би увеличил туристическия поток. В допълнение, предоставянето на информация за природните забележителности на общината допълнително ще увеличи стойността на предоставяната услуга.

Целта на проекта е развиването на селски и еко туризъм и привличането на нови туристи в общината.

Партньори по проекта могат да бъдат Община Харманли (задължително), МИГ, други местни сдружения, местни предприемачи, доброволци и други.

Задължително и необходимо условие за проекта е провеждане на рекламна кампания при завършването на изградената горска пътека и интегрирането на всички услуги по проекта.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Обобщение на интегрирана туристическа услуга: Връщане към природата

Цел	Развиването на селски и еко туризъм и привличането на нови туристи в общината
Партньори	Община Харманли, МИГ, други местни сдружения, местни предприемачи, доброволци и други
Услуга	Посещение на специално изградена горска пътека, посещение на природни забележителности на общината, като престоят в общината е възможно съчетан и с настаняване в места за престой тип селски къщи
Характеристики	Изграждане на обща партньорска интернет страница Изградена горска пътека на определена височина над земята между дърветата в горската територия на общината Създаване на лого на пътеката Поставяне на информационни табели по пътя на пътеката за горските обитатели и растителни видове Мрежа за настаняване на туристите в селски къщи с възможност за резервация на интернет страницата на партньорите по проекта Напътстваща информация за природните забележителности на общината Поддръжка на пътеката
Контрол	Контролът се осъществява от партньорите по проекта

Годишен панаир на виното

Проучването на добрите практики в ЕС показва съществуването на значителен успех на проекта Седмица на ароматите и вкусовете във Франция. Проектът се базира на изграждането на голяма мрежа от малки предприятия. В сферата на производството на вино в община Харманли от друга страна има множество малки производители (винарни) с качествена продукция, което е предпоставка за възможността за създаването на мрежа за осъществяване на подобен на този във Франция проект, но във връзка конкретно с виното. Наличните условия за успешен туристически бизнес в тази сфера са идентифицирани и от направеното количествено изследване сред жителите на общината. Виненият туризъм е най-перспективният тип туризъм според най-много от запитаните.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Организирането и провеждането на панаир на виното, който да продължава около една седмица всяка година би допринесло за популяризирането на общината, включването в събитието на представители от винарския сектор от други общини, включително от райони в Гърция и Турция и увеличаване на броя на туристите.

Партньори по проекта биха могли да бъдат винопроизводителите на територията МИГ, общинската администрация, отделни общински администрации в Гърция и/или Турция, МИГ, други местни организации, доброволци, винопроизводители в партньорските общини в Гърция и/или Турция.

За туристите панаирът на виното може да включва различни образователни семинари за видовете вина, дегустация, организирани обиколки на местните винарни, практическо представяне на процеса на приготвяне на вино, предоставянето на възможности на туристите за включване в елементарни производствени процеси, обиколка на местни лозя, и пр.

Успехът на панаира на виното ще зависи от изграждането на мрежа от партньорства на местните винарни по проекта, включването на винопроизводители от други общини и области, вкл. от Гърция и Турция, както и от водещ партньор по организацията (например МИГ, или община Харманли), който също така да проведе маркетинговата кампания по проекта.

За целите на популяризирането на панаира следва да се създаде интернет страница на Панаира на виното, на която да има информация за панаира, за партньорите участници по проекта, за възможни места за настаняване по време на панаира (вкл. възможност за резервация), както и друга полезна информация за общината и нейните културно-исторически и природни забележителности.

Създаването на мрежа от места за настаняване за времето на протичане на панаира е от съществено значение, тъй като се предвижда събитието да продължи около седмица.

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

Обобщение на интегрирана туристическа услуга: Годишен панаир на виното

Цел	Популяризирането на общината, създаване на нейн имидж като винопроизводител, привличане на български и чуждестранни туристи
Партньори	Винопроизводители на територията МИГ, общинската администрация на гр. Харманли, отделни общински администрации в Гърция и/или Турция, общински администрации в България, МИГ, други местни организации, доброволци, винопроизводители в партньорските общини в Гърция и/или Турция и България.
Услуга	Едноседмичен панаир на виното за професионалисти (напр. производители, собственици на ресторанти, дистрибутори и т.н.), местната общност и широката общественост вкл. туристи.
Характеристики на услугата	Изграждане на обща партньорска интернет страница с подробна информация за панаира и друга релевантна информация
	За туристите се организират различни събития включващи: образователни семинари, дегустация, организирани обиколки на местните винарни и лозя, практическо представяния, и пр.
	Мрежа за настаняване на туристите с възможност за резервация на интернет страницата на партньорите по проекта
	Организирани туристически обиколки на община Харманли по време на панаира
Контрол	Контролът се осъществява от партньорите по проекта

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Приложения

А. Количествено изследване

ВЪПРОСНИК

1. Според Вас каква е посоката на развитие на вашата община?

Правилна посока	1
Нито правилна, нито грешна посока	2
Грешна посока	3
Не знам	4

2. Кой са двата основни проблема на Вашата община, които трябва спешно да бъдат решени?

.....
.....

3. Склонни ли сте да участвате в проект за подобряване на икономическата и социална обстановка в общината?

Да	1
Зависи от проекта	2
Не	3
Не мога да преценя	4

4. Кой са най-перспективните икономически сектори в общината, според Вас?

.....
.....

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

5. Смятате ли, че туризмът трябва да е един от водещите икономически сектори, които трябва да се развиват на територията на общината?

Да 1

Не 2

Не зная 3

6. Какъв тип туристически услуги се предлагат в момента на територията на общината?

Планински туризъм 1 СПА, уелнес, балнеотуризм 5

Селски туризъм 2 Културен туризъм 6

Еко туризъм 3 Конгресен туризъм 7

Винен туризъм 4

Друг тип туризъм:

ПОСОЧЕТЕ КАКЪВ

Не се предлагат такива услуги 9

Не зная 10

7. Смятате ли, че общината има нужните дадености, за да се развива предлагането на туристически услуги?

Да 1 Не зная 3

Не 2

8. Какви инфраструктурни проекти, които може да реализира или вече е изготвила Община Харманли, биха спомогнали за развитието на туризма и туристическите услуги във вашия район?

.....

.....

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

9. Какъв тип туристически услуги смятате, че могат да се развиват на територията на общината?

Планински туризъм	1	СПА, уелнес, балнеотуризм	5
Селски туризъм	2	Културен туризъм	6
Еко туризъм	3	Конгресен туризъм	7
Винен туризъм	4		

Друг тип туризъм:

ПОСОЧЕТЕ КАКЪВ

10. Съществуват ли в общината, в момента, достатъчно условия за развитие на туризъм?

Да	1	Не зная	3
Не	2		

11. Има ли, според вас, достатъчно места за настаняване (хотели, вили под наем, и др.)?

Да	1	Не зная	3
Не	2		

12. Посочете поне три обекта в общината, които могат да привлекат туристи?

1.
2.
3.

13. Кой, според Вас, трябва да поеме водещата роля за развитие на туризма на територията на общината?

ДО ДВА ОТГОВОРА

Община Харманли	1	Месни неправителствени организации	3
Месно сдружение на бизнеса	2		

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Туристическо дружество	4	Всеки сам да си развива бизнеса	6
		Граждански организации	7
Отделни бизнесмени	5	Друг	8

14. В кои области трябва да се насочат усилията за подобряване на възможностите за туризъм?

ДО ДВА ОТГОВОРА

Изграждане или обновяване на атракции за посетителите и места за отдих и развлечения	1
Изграждане на посетителски центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство	2
Изграждане на атракции на открито и закрито	3
Изграждане на центрове за изкуство и занаяти, както и центрове за временни изложения с туристическа цел	4
Изграждане на туристически и колоездачни пътеки	5
Изграждане на инфраструктура и съоръжения за рафтинг, пешеходен туризъм, планински туризъм и други спортове	6
Изграждане на информационни пунктове, информационни табла и пътепоказатели за туристическите места и маршрути	7
Изграждане на заслони и съоръжения за безопасност	8
Разработване на електронни системи на местно ниво за резервации в селските райони	9
Рекламирање на възможностите за туризъм на територията на общината	10

15. С коя от съседните общини смятате, че е най-подходящо Харманли да си сътрудничи за съвместно развитието на туризма?

Хасково	1	Тополовград	4
Симеоновград	2	Свиленград	5
Гълъбово	3	Любимец	6

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Маджарово	7	С нито една	9
Стамболово	8		

16. Вие лично, бихте ли се включили в местна инициативна група, за целите на подобряване условията за развитие на туризма във Вашата община?

Да 1 Не 2

17. Смятате ли, че лично вие бихте могли да започнете частен бизнес в областта на туризма или дейност, която го подпомага?

Да 1 Не 2

18. 1. Вие лично бихте ли участвали с проект свързан с туризма и туристическите услуги?

Да 1 Не 2

Само ако ми бъде оказана помощ 3

19. При положение, че всичко е осигурено и предвидено, какъв мащабен проект бихте реализирали вие лично, свързан с туризма и туристическите услуги на територията на Община Харманли?

.....
.....

20. Чували ли сте за Местна Инициативна Група (МИГ) Харманли, чиято цел е да стимулира развитието на бизнеса на територията на общината?

Да 1

Не 2

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

21. В кои области трябва да са насочени най-вече усилията на една подобна група?

.....

.....

C1. На колко сте години?

C2. Какъв е Вашият пол?

Мъж..... 1

Жена..... 2

C3. Как оценявате жизнения си стандарт спрямо средния за Вашата община?

Живея много по-зле от повечето хора 1

Живея малко по-зле от повечето хора 2

Живея като повечето хора 3

Живея малко по-добре от повечето хора 4

Живея много по-добре от повечето хора..... 5

C4. Какъв е средният месечен доход на Вашето домакинство?

МОЛЯ, ПОСОЧЕТЕ:

C5. Ако в момента има парламентарни избори, за коя политическа сила бихте гласували?

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Атака	1	ДСБ	6
БСП	2	РЗС	7
България за гражданите (движението на Меглена Кунева).....	3	СДС	8
ГЕРБ	4	Друга политическа сила	9
ДПС	5	Няма да гласувам	10

С6. Какво е Вашето занятие?

Работещ	1
Учащ	2
Пенсионер	3
Домакиня	4
Безработен	5
Друго	6

С7. Населено място?

Град Харманли	1
Село	2

ЗАПИШЕТЕ ИМЕТО НА СЕЛОТО!

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

ЕДНОМЕРНИ ТАБЛИЧНИ РАЗПРЕДЕЛЕНИЯ

Какъв е Вашият пол?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Мъж	147	48.7	48.7	48.7
Жена	155	51.3	51.3	100.0
Total	302	100.0	100.0	

На колко сте години?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
До 25 години	20	6.6	6.6	6.6
25 - 34 години	52	17.2	17.2	23.8
35 - 44 години	107	35.4	35.4	59.3
45 - 54 години	85	28.1	28.1	87.4
55 - 64 години	29	9.6	9.6	97.0
Над 64 години	9	3.0	3.0	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Населено място?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Град Харманли	219	72.5	72.5	72.5
Село	83	27.5	27.5	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Какво е Вашето занятие?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Работещ	190	62.9	62.9	62.9
Учащ	8	2.6	2.6	65.6
Пенсионер	18	6.0	6.0	71.5
Домакиня	17	5.6	5.6	77.2
Безработен	47	15.6	15.6	92.7
Друго	22	7.3	7.3	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Според Вас каква е посоката на развитие на Вашата община?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Правилна посока	97	32.1	32.1	32.1
Нито правилна, нито гревна посока	69	22.8	22.8	55.0
Грешна посока	62	20.5	20.5	75.5
Не знам	74	24.5	24.5	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Кои са двата основни проблема на Вашата община, които трябва спешно да бъдат решени?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Доходи	11	3.6	3.6	3.6
Инфраструктура	37	12.3	12.3	15.9
Транспорт	3	1.0	1.0	16.9
Безработица	101	33.4	33.4	50.3
Общинско управление	14	4.6	4.6	55.0
Чистота/сметоизвозване	42	13.9	13.9	68.9
ВиК	13	4.3	4.3	73.2

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Липса на поддръжка на туристическите обекти	2	.7	.7	73.8
Липса на инвестиции	9	3.0	3.0	76.8
Земеделие/липса на реализация на продукцията	3	1.0	1.0	77.8
Проблем с общинската администрация	3	1.0	1.0	78.8
Престъпност/ полиция	3	1.0	1.0	79.8
Здравеопазване	1	.3	.3	80.1
Образование	1	.3	.3	80.5
Много	3	1.0	1.0	81.5
Проблем с малцинствата	6	2.0	2.0	83.4
Липса на реализация за младите хора	5	1.7	1.7	85.1
Проблем с икономиката	1	.3	.3	85.4
Градоустройството	1	.3	.3	85.8
Липса на информация	1	.3	.3	86.1
Демография	6	2.0	2.0	88.1
Липса на реализация на европейски програми	4	1.3	1.3	89.4
Емиграция	2	.7	.7	90.1
Проблем с развитието и подпомагането на спорта	2	.7	.7	90.7
Лоши условия за частния бизнес	1	.3	.3	91.1
Екология	4	1.3	1.3	92.4
Застой в развитието на животновъдството	1	.3	.3	92.7
Лоша социална политика	2	.7	.7	93.4
Проблем с бездомните кучета	1	.3	.3	93.7

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Липса на саниране и ремонтни дейности	2	.7	.7	94.4
Управлението на държавата	2	.7	.7	95.0
Няма такива	7	2.3	2.3	97.4
Не знам	8	2.6	2.6	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Кои са двата основни проблема на Вашата община, които трябва спешно да бъдат решени?

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Доходи	17	3.4%	5.6%
Инфраструктура	79	15.8%	26.2%
Транспорт	4	.8%	1.3%
Безработица	132	26.5%	43.7%
Общинско управление	23	4.6%	7.6%
Чистота/сметоизвозване	82	16.4%	27.2%
ВиК	25	5.0%	8.3%
Липса на поддръжка на туристическите обекти	3	.6%	1.0%
Липса на инвестиции	17	3.4%	5.6%
Земеделие/липса на реализация на продукцията	6	1.2%	2.0%
Проблем с общинската администрация	5	1.0%	1.7%
Престъпност/ полиция	7	1.4%	2.3%
Здравеопазване	2	.4%	.7%
Образование	1	.2%	.3%
Много	3	.6%	1.0%
Проблем с малцинствата	12	2.4%	4.0%

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Липса на реализация за младите хора	11	2.2%	3.6%
Проблем с икономиката	5	1.0%	1.7%
Градоустройството	3	.6%	1.0%
Липса на информация	3	.6%	1.0%
Демография	10	2.0%	3.3%
Липса на реализация на европейски програми	6	1.2%	2.0%
Емиграция	2	.4%	.7%
Проблем с развитието и подпомагането на спорта	6	1.2%	2.0%
Лоши условия за частния бизнес	2	.4%	.7%
Екология	6	1.2%	2.0%
Застой в развитието на животновъдството	2	.4%	.7%
Лоша социална политика	3	.6%	1.0%
Проблем с бездомните кучета	1	.2%	.3%
Липса на саниране и ремонтни дейности	2	.4%	.7%
Липса на възможности за развлечения и отдих	1	.2%	.3%
Управлението на държавата	2	.4%	.7%
Бежанците	1	.2%	.3%
Няма такива	7	1.4%	2.3%
Не знам	8	1.6%	2.6%
Total	499	100.0%	165.2%

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Склонни ли сте да участвате в проект за подобряване на икономическата и социална обстановка в общината?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	81	26.8	26.8	26.8
Зависи от проекта	132	43.7	43.7	70.5
Не	28	9.3	9.3	79.8
Не знам	61	20.2	20.2	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Кои са най-перспективните икономически сектори в общината според Вас?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Всички	4	1.3	1.3	1.3
Селско стопанство	42	13.9	13.9	15.2
Картография	5	1.7	1.7	16.9
Земеделие	83	27.5	27.5	44.4
Туризм / всички видове	17	5.6	5.6	50.0
Горско стопанство	3	1.0	1.0	51.0
Услуги	3	1.0	1.0	52.0
Търговия	13	4.3	4.3	56.3
Производство	3	1.0	1.0	57.3
Животновъдство	9	3.0	3.0	60.3
Енергетика	5	1.7	1.7	61.9
Геодезия	2	.7	.7	62.6
Лека промишленост	16	5.3	5.3	67.9
Занаятчийство	1	.3	.3	68.2
Винарство	11	3.6	3.6	71.9
Шиваческа индустрия	5	1.7	1.7	73.5
Дървообработване/ преработка	6	2.0	2.0	75.5
Спорт	3	1.0	1.0	76.5
Лозарство	8	2.6	2.6	79.1

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Рибовъдство	1	.3	.3	79.5
Зелени технологии	5	1.7	1.7	81.1
Тютюнопроизводство	2	.7	.7	81.8
Транспорт	1	.3	.3	82.1
Рециклиране	2	.7	.7	82.8
Няма такива	37	12.3	12.3	95.0
Не знам	15	5.0	5.0	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Кои са най-перспективните икономически сектори в общината според Вас?

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Всички	4	.8%	1.3%
Селско стопанство	53	10.3%	17.5%
Картография	5	1.0%	1.7%
Земеделие	112	21.8%	37.1%
Туризм / всички видове	60	11.7%	19.9%
Горско стопанство	3	.6%	1.0%
Услуги	10	1.9%	3.3%
Търговия	23	4.5%	7.6%
Производство	7	1.4%	2.3%
Животновъдство	29	5.6%	9.6%
Енергетика	10	1.9%	3.3%
Геодезия	2	.4%	.7%
Лека промишленост	39	7.6%	12.9%
Занаятчийство	4	.8%	1.3%
Винарство	26	5.1%	8.6%
Шиваческа индустрия	8	1.6%	2.6%
Дървообработване/ преработка	14	2.7%	4.6%
Спорт	14	2.7%	4.6%
Лозарство	17	3.3%	5.6%

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Рибовъдство	2	.4%	.7%
Зелени технологии	9	1.8%	3.0%
Тютюнопроизводство	7	1.4%	2.3%
Транспорт	2	.4%	.7%
Рециклиране	2	.4%	.7%
Няма такива	37	7.2%	12.3%
Не знам	15	2.9%	5.0%
Total	514	100.0%	170.2%

Смятате ли, че туризмът трябва да е един от водещите икономически сектори, които трябва да се развиват на територията на общината?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	127	42.1	42.1	42.1
Не	90	29.8	29.8	71.9
Не знам	85	28.1	28.1	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Чували ли сте за Местна Инициативна Група (МИГ) Харманли, чиято цел е да стимулира развитието на бизнеса на територията на общината?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	200	66.2	66.2	66.2
Не	102	33.8	33.8	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

В кои области трябва да са насочени най-вече усилията на една подобна група?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Образование, обучение и преквалификация	3	1.0	1.5	1.5
Туризм (всички видове)	21	7.0	10.3	11.8
Селско стопанство	17	5.6	8.4	20.2
Инвестиции/ развитие	5	1.7	2.5	22.7
Реклама на общината/ популяризиране	13	4.3	6.4	29.1
Производство/ преработка	2	.7	1.0	30.0
Земеделие/ биоземеделие	22	7.3	10.8	40.9
Всички	6	2.0	3.0	43.8
Лека промишленост	1	.3	.5	44.3
Предоставяне на информация	16	5.3	7.9	52.2
Инфраструктура	8	2.6	3.9	56.2
Малък и среден бизнес/ подкрепа на малкия и среден бизнес	19	6.3	9.4	65.5
Икономика	4	1.3	2.0	67.5
Търговия	1	.3	.5	68.0
Борба с корупцията	1	.3	.5	68.5
Усвояване на европейски средства	5	1.7	2.5	70.9
Развитие на спорта	4	1.3	2.0	72.9
Борба с безработицата	3	1.0	1.5	74.4
Подпомагане на младежите	8	2.6	3.9	78.3
Развитие на селските райони	1	.3	.5	78.8
Лозаро-винарство	1	.3	.5	79.3

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Модернизация	2	.7	1.0	80.3
Нови пазари	13	4.3	6.4	86.7
Международни, национални и местни изложения за производители в региона	6	2.0	3.0	89.7
Не знам	21	7.0	10.3	100.0
Total	203	67.2	100.0	
Missing System	99	32.8		
Total	302	100.0		

В кои области трябва да са насочени най-вече усилията на една подобна група?

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Образование, обучение и преквалификация	4	1.5%	2.0%
Туризм (всички видове)	30	11.5%	14.8%
Селско стопанство	20	7.7%	9.9%
Инвестиции/ развитие	5	1.9%	2.5%
Реклама на общината/ популяризиране	14	5.4%	6.9%
Производство/ преработка	3	1.1%	1.5%
Земеделие/ биоземеделие	26	10.0%	12.8%
Всички	6	2.3%	3.0%
Лека промишленост	1	.4%	.5%
Предоставяне на информация	23	8.8%	11.3%
Инфраструктура	9	3.4%	4.4%

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Малък и среден бизнес/ подкрепа на малкия и среден бизнес	23	8.8%	11.3%
Икономика	4	1.5%	2.0%
Търговия	1	.4%	.5%
Борба с корупцията	1	.4%	.5%
Усвояване на европейски средства	9	3.4%	4.4%
Развитие на спорта	12	4.6%	5.9%
Борба с безработицата	4	1.5%	2.0%
Подпомагане на младежите	9	3.4%	4.4%
Услуги - развитие на сферата	1	.4%	.5%
Развитие на селските райони	1	.4%	.5%
Животновъдство	1	.4%	.5%
Лозаро-винарство	1	.4%	.5%
Модернизация	3	1.1%	1.5%
Развитие на социалните дейности	1	.4%	.5%
Изграждане на атракционни съоръжения	1	.4%	.5%
Нови пазари	18	6.9%	8.9%
Международни, национални и местни изложения за производители в региона	6	2.3%	3.0%
Бизнес контакти със съседни общини и съседни държави	3	1.1%	1.5%
Не знам	21	8.0%	10.3%
Total	261	100.0%	128.6%

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Какъв тип туристически услуги се предлагат в момента на територията на общината?

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Планински туризъм	6	1.6%	2.0%
Селски туризъм	55	14.6%	18.5%
Еко туризъм	34	9.0%	11.4%
Винен туризъм	100	26.5%	33.7%
СПА, уелнес, балнеотуризм	3	.8%	1.0%
Културен туризъм	33	8.7%	11.1%
Конгресен туризъм	1	.3%	.3%
Не се предлагат такива услуги	61	16.1%	20.5%
Не знам	72	19.0%	24.2%
Риболовен туризъм	8	2.1%	2.7%
Кулинарен туризъм	3	.8%	1.0%
Спортен туризъм	2	.5%	.7%
Total	378	100.0%	127.3%

Смятате ли, че общината има нужните дадености, за да се развива предлагането на туристически услуги?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	145	48.0	48.0	48.0
Не	52	17.2	17.2	65.2
Не знам	105	34.8	34.8	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Какъв тип туристически услуги смятате, че могат да се развиват на територията на общината?

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Планински туризъм	3	.5%	1.0%
Селски туризъм	152	27.2%	51.5%
Еко туризъм	102	18.2%	34.6%
Винен туризъм	173	30.9%	58.6%
СПА, уелнес, балнеотуризъм	8	1.4%	2.7%
Културен туризъм	53	9.5%	18.0%
Конгресен туризъм	10	1.8%	3.4%
Всички	2	.4%	.7%
Много	1	.2%	.3%
Кулинарен туризъм	19	3.4%	6.4%
Колоездачен туризъм	1	.2%	.3%
"Археологичен" туризъм	1	.2%	.3%
Спортен туризъм	2	.4%	.7%
Риболовен туризъм	24	4.3%	8.1%
Никакви	7	1.3%	2.4%
Не знам	1	.2%	.3%
Total	559	100.0%	189.5%

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

**Какви инфраструктурни проекти, които може да реализира или вече е изготвила
Община Харманли, биха спомогнали за развитието на туризма и туристическите услуги
във Вашия район?**

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Инфраструктура - пътна мрежа	44	22.6%	25.1%
Изграждане/ възстановяване на туристическите обекти (екопътеки и т.н)	23	11.8%	13.1%
Инвестиции	2	1.0%	1.1%
Изграждане на спортни зали и съоръжения	7	3.6%	4.0%
Изграждане на религиозни храмове/ Религиозен туризъм	2	1.0%	1.1%
Хотелиерство	2	1.0%	1.1%
СПА, балнеотуризм	2	1.0%	1.1%
Всички	5	2.6%	2.9%
Винен туризъм	2	1.0%	1.1%
Културен туризъм	2	1.0%	1.1%
Екотуризм	1	.5%	.6%
Кулинарен туризъм	1	.5%	.6%
Реклама на културно-историческите обекти/ туристически обекти	5	2.6%	2.9%
Изграждане на информационен център	2	1.0%	1.1%
Опазване на околната среда	2	1.0%	1.1%

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Изграждане на атракционни и развлекателни центрове	3	1.5%	1.7%
Модернизация/ нови технологии	1	.5%	.6%
Изграждане на язовири	2	1.0%	1.1%
Организиране и подпомагане на археологически разкопки	2	1.0%	1.1%
Привличане на чуждестранни туристи	1	.5%	.6%
Няма такива	18	9.2%	10.3%
Не знам	66	33.8%	37.7%
Total	195	100.0%	111.4%

Какви инфраструктурни проекти, които може да реализира или вече е изготвила Община Харманли, биха спомогнали за развитието на туризма и туристическите услуги във Вашия район?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Инфраструктура - пътна мрежа	43	14.2	24.6	24.6
Изграждане/ възстановяване на туристически обекти (екопътеки и т.н)	18	6.0	10.3	34.9
Изграждане на спортни зали и съоръжения	5	1.7	2.9	37.7
Изграждане на религиозни храмове/ Религиозен туризъм	1	.3	.6	38.3
Хотелиерство	1	.3	.6	38.9
СПА, балнеотуризм	2	.7	1.1	40.0
Всички	4	1.3	2.3	42.3

121

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие”, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ”

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Винен туризъм	2	.7	1.1	43.4
Културен туризъм	1	.3	.6	44.0
Кулинарен туризъм	1	.3	.6	44.6
Реклама на културно-историческите обекти/туристически обекти	5	1.7	2.9	47.4
Изграждане на информационен център	1	.3	.6	48.0
Опазване на околната среда	1	.3	.6	48.6
Изграждане на атракционни и развлекателни центрове	1	.3	.6	49.1
Модернизация/ нови технологии	1	.3	.6	49.7
Изграждане на язовири	1	.3	.6	50.3
Организиране и подпомагане на археологически разкопки	2	.7	1.1	51.4
Привличане на чуждестранни туристи	1	.3	.6	52.0
Няма такива	18	6.0	10.3	62.3
Не знам	66	21.9	37.7	100.0
Total	175	57.9	100.0	
Missing System	127	42.1		
Total	302	100.0		

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Съществуват ли в общината в момента достатъчно условия за развитие на туризма?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	68	22.5	22.5	22.5
Не	103	34.1	34.1	56.6
Не знам	131	43.4	43.4	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Има ли според Вас достатъчно места за настаняване (хотели, вили под наем, и др.)?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	142	47.0	47.0	47.0
Не	64	21.2	21.2	68.2
Не знам	96	31.8	31.8	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Посочете поне 3 обекта в общината, които могат да привлекат туристи.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
К-с "Приказките"	43	14.2	17.1	17.1
Изворът на белоногата	56	18.5	22.2	39.3
Казана	1	.3	.4	39.7
Гергана/Герганин извор	34	11.3	13.5	53.2
Гърбавият мост	13	4.3	5.2	58.3
Винарни/Винарски изби	16	5.3	6.3	64.7
Кафра рубра	18	6.0	7.1	71.8
Дефилето	24	7.9	9.5	81.3
Лозя	2	.7	.8	82.1
Сакара	1	.3	.4	82.5
р. Харманлийска	1	.3	.4	82.9
Керван Сарай	9	3.0	3.6	86.5

123

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие“, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Трифончето	1	.3	.4	86.9
Римски разкопки/ стари крепости	1	.3	.4	87.3
Оли-дере	1	.3	.4	87.7
Римският мост	1	.3	.4	88.1
Камилоста/ с. Българин	1	.3	.4	88.5
Семерчето/ с. Доситово	1	.3	.4	88.9
Културен център Харманли	1	.3	.4	89.3
Доситова къща	2	.7	.8	90.1
Църква "Св. Николай"	1	.3	.4	90.5
Мост на Славюш паша	1	.3	.4	90.9
Няма такива	14	4.6	5.6	96.4
Не знам	9	3.0	3.6	100.0
Total	252	83.4	100.0	
Missing System	50	16.6		
Total	302	100.0		

Посочете поне 3 обекта в общината, които могат да привлекат туристи.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
К-кс "Приказките"	21	7.0	10.6	10.6
Изворът на белоногата	29	9.6	14.6	25.3
Казана	1	.3	.5	25.8
Гергана/Герганин извор	15	5.0	7.6	33.3
Гърбавият мост	35	11.6	17.7	51.0
Винарни/Винарски изби	15	5.0	7.6	58.6
Кастра рубра	11	3.6	5.6	64.1
Дефилето	43	14.2	21.7	85.9
Лозя	2	.7	1.0	86.9
с. Мезек	1	.3	.5	87.4
Сакара	4	1.3	2.0	89.4
р. Харманлийска	1	.3	.5	89.9
Историческият музей	1	.3	.5	90.4

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Керван Сарай	6	2.0	3.0	93.4
Трифончето	1	.3	.5	93.9
Римската стена	1	.3	.5	94.4
Римски разкопки/ стари крепости	1	.3	.5	94.9
Оли-дере	1	.3	.5	95.5
Римският мост	1	.3	.5	96.0
Белоглавите лешояди	1	.3	.5	96.5
Кухите камъни/ с. Черенова	1	.3	.5	97.0
Културен център Харманли	1	.3	.5	97.5
Доситова къща	3	1.0	1.5	99.0
Дядо Тодорова чешма	1	.3	.5	99.5
Менхир "Чучул камък"	1	.3	.5	100.0
Total	198	65.6	100.0	
Missing System	104	34.4		
Total	302	100.0		

Посочете поне 3 обекта в общината, които могат да привлекат туристи.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
К-кс "Приказките"	18	6.0	10.8	10.8
Изворът на белоногата	12	4.0	7.2	18.0
Казана	1	.3	.6	18.6
Гергана/Герганин извор	10	3.3	6.0	24.6
Гърбавият мост	40	13.2	24.0	48.5
Винарни/Винарски изби	8	2.6	4.8	53.3
Кастра рубра	13	4.3	7.8	61.1
Дефилето	23	7.6	13.8	74.9
Лозя	2	.7	1.2	76.0
Сакара	5	1.7	3.0	79.0
Историческият музей	1	.3	.6	79.6
Керван Сарай	9	3.0	5.4	85.0

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Остър камък/побитите камъни	1	.3	.6	85.6
Трифончето	2	.7	1.2	86.8
Ротондата	1	.3	.6	87.4
Римската стена	1	.3	.6	88.0
Римски разкопки/ стари крепости	2	.7	1.2	89.2
Градската градина	1	.3	.6	89.8
Оли-дере	2	.7	1.2	91.0
Римският мост	2	.7	1.2	92.2
Църква "Св. Иван Рилски"	2	.7	1.2	93.4
Кюмюрлука	1	.3	.6	94.0
Семерчето/ с. Доситово	1	.3	.6	94.6
Културен център Харманли	1	.3	.6	95.2
Доситова къща	1	.3	.6	95.8
Гьот тепе	1	.3	.6	96.4
Дядо Тодорова чешма	3	1.0	1.8	98.2
Тепето с. Богомил	1	.3	.6	98.8
Църква "Св. Атанасий"	1	.3	.6	99.4
Местности за ловен туризъм	1	.3	.6	100.0
Total	167	55.3	100.0	
Missing System	135	44.7		
Total	302	100.0		

Кой според Вас трябва да поеме водещата роля за развитие на туризма на територията на общината?

126

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие“, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Община Харманли	167	55.3	56.2	56.2
Местно сдружение на бизнеса	29	9.6	9.8	66.0
Местни неправителствени организации	40	13.2	13.5	79.5
Туристическо дружество	24	7.9	8.1	87.5
Отделни бизнесмени	9	3.0	3.0	90.6
Всеки сам да си развива бизнеса	16	5.3	5.4	96.0
Граждански организации	4	1.3	1.3	97.3
Друг	8	2.6	2.7	100.0
Total	297	98.3	100.0	
Missing System	5	1.7		
Total	302	100.0		

Кой според Вас трябва да поеме водещата роля за развитие на туризма на територията на общината?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Местно сдружение на бизнеса	40	13.2	23.1	23.1
Местни неправителствени организации	39	12.9	22.5	45.7
Туристическо дружество	47	15.6	27.2	72.8
Отделни бизнесмени	19	6.3	11.0	83.8
Всеки сам да си развива бизнеса	14	4.6	8.1	91.9
Граждански организации	10	3.3	5.8	97.7
Друг	4	1.3	2.3	100.0
Total	173	57.3	100.0	
Missing System	129	42.7		
Total	302	100.0		

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

В кои области трябва да се насочат усилията за подобряване на възможностите за туризъм?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Изграждане или обновяване на атракции за посетители или места за отдих и развлечения	123	40.7	42.3	42.3
Изграждане на посетителски центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство?	44	14.6	15.1	57.4
Изграждане на атракции на открито и закрито	23	7.6	7.9	65.3
Изграждане на центрове за изкуство и занаяти, както и центрове за временни изложения с туристическа цел	18	6.0	6.2	71.5
Изграждане на туристически и колоездачни пътеки	28	9.3	9.6	81.1
Изграждане на инфраструктура у съоръжения за рафтинг, пешеходен туризъм, планински туризъм и други спортове	17	5.6	5.8	86.9

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Изграждане на информационни пунктове, информационни таблани пътепоказатели за туристическите места и маршрути	13	4.3	4.5	91.4
Разработване на електронни системи на местно ниво за резервации в селските райони	8	2.6	2.7	94.2
Рекламирање на възможностите за туризъм на територията на общината	17	5.6	5.8	100.0
Total	291	96.4	100.0	
Missing System	11	3.6		
Total	302	100.0		

В кои области трябва да се насочат усилията за подобряване на възможностите за туризъм?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Изграждане или обновяване на атракции за посетители или места за отдих и развлечения	1	.3	.4	.4
Изграждане на посетителски центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство?	16	5.3	7.0	7.5

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Изграждане на атракции на открито и закрито	10	3.3	4.4	11.8
Изграждане на центрове за изкуство и занаяти, както и центрове за временни изложения с туристическа цел	36	11.9	15.8	27.6
Изграждане на туристически и колоездачни пътеки	13	4.3	5.7	33.3
Изграждане на инфраструктура у съоръжения за рафтинг, пешеходен туризъм, планински туризъм и други спортове	16	5.3	7.0	40.4
Изграждане на информационни пунктове, информационни таблани пътепоказатели за туристическите места и маршрути	20	6.6	8.8	49.1
Изграждане на заслони и съоръжения за безопасност	9	3.0	3.9	53.1
Разработване на електронни системи на местно ниво за резервации в селските райони	16	5.3	7.0	60.1

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Рекламиране на възможностите за туризъм на територията на общината	91	30.1	39.9	100.0
Total	228	75.5	100.0	
Missing System	74	24.5		
Total	302	100.0		

С коя от съседните общини смятате, че е най-подходящо Харманли да си сътрудничи за съвместно развитие на туризма?

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Хасково	81	17.8%	27.3%
Симеоновград	14	3.1%	4.7%
Гълъбово	1	.2%	.3%
Тополовград	62	13.6%	20.9%
Свиленград	57	12.5%	19.2%
Любимец	25	5.5%	8.4%
Маджарово	143	31.4%	48.1%
Стамболово	44	9.7%	14.8%
С нито една	28	6.2%	9.4%
Total	455	100.0%	153.2%

Вие лично бихте ли се включили в местна инициативна група за целите на подобряване условията на туризма във Вашата община?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	136	45.0	45.0	45.0
Не	166	55.0	55.0	100.0
Total	302	100.0	100.0	

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Смятате ли, че лично Вие бихте могли да започнете частен бизнес в областта на туризма или дейност, която го подпомага?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	90	29.8	29.8	29.8
Не	212	70.2	70.2	100.0
Total	302	100.0	100.0	

Вие лично бихте ли участвали с проект, свързан с туризма и туристическите услуги?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Да	83	27.5	27.5	27.5
Не	117	38.7	38.7	66.2
Само ако ми бъде оказана помощ	102	33.8	33.8	100.0
Total	302	100.0	100.0	

При положение, че всичко е осигурено и предвидено, какъв мащабен проект бихте реализирали Вие лично, свързан с туризма и туристическите услуги на територията на община Харманли?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Възстановяване на туристически обект	12	4.0	6.7	6.7
Развитие на селски туризъм	24	7.9	13.3	20.0
Селско стопанство	1	.3	.6	20.6
Създаване на туристически обект	3	1.0	1.7	22.2
Хотелиерство и ресторантьорство	15	5.0	8.3	30.6
Изграждане на спортно съоръжение	11	3.6	6.1	36.7
Еко туризъм	5	1.7	2.8	39.4
Винен туризъм	7	2.3	3.9	43.3

132

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие”, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ”

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

Културно-исторически туризъм	3	1.0	1.7	45.0
Атракционно съоръжение/ увеселителен парк	4	1.3	2.2	47.2
Производство/ занаятчийство	2	.7	1.1	48.3
Винопроизводство	4	1.3	2.2	50.6
СПА, балнеотуризм	8	2.6	4.4	55.0
Информационен за туризма/реклама/популяризиране	6	2.0	3.3	58.3
Планински туризъм	1	.3	.6	58.9
Еко пътеки - изграждане	1	.3	.6	59.4
Музей/изложба - експонати от културно наследство	2	.7	1.1	60.6
Археологически разкопки	1	.3	.6	61.1
Транспорт	1	.3	.6	61.7
Екология/ околна среда/ биоразнообразие	3	1.0	1.7	63.3
ТГС - Трансгранично с-во	2	.7	1.1	64.4
Риболовен / Ловен туризъм	7	2.3	3.9	68.3
Зелена енергетика	3	1.0	1.7	70.0
Организиране на събития с цел привличане на туристи: изложения, фестивали, панаири, концерти	9	3.0	5.0	75.0
Не бих реализирал	25	8.3	13.9	88.9
Не знам	20	6.6	11.1	100.0
Total	180	59.6	100.0	
Missing System	122	40.4		
Total	302	100.0		

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

При положение, че всичко е осигурено и предвидено, какъв мащабен проект бихте реализирали Вие лично, свързан с туризма и туристическите услуги на територията на община Харманли?

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
Възстановяване на туристически обект	12	6.0%	6.7%
Развитие на селски туризъм	27	13.4%	15.0%
Селско стопанство	4	2.0%	2.2%
Създаване на туристически обект	4	2.0%	2.2%
Хотелиерство и ресторантьорство	16	8.0%	8.9%
Изграждане на спортно съоръжение	13	6.5%	7.2%
Еко туризъм	7	3.5%	3.9%
Винен туризъм	8	4.0%	4.4%
Културно-исторически туризъм	3	1.5%	1.7%
Атракционно съоръжение/ увеселителен парк	5	2.5%	2.8%
Производство/ занаятчийство	2	1.0%	1.1%
Винопроизводство	4	2.0%	2.2%
СПА, балнеотуризм	9	4.5%	5.0%
Информационен за туризма/реклама/популяризиране	6	3.0%	3.3%
Планински туризъм	1	.5%	.6%
Еко пътеки - изграждане	2	1.0%	1.1%

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Музей/изложба - експонати от културно наследство	2	1.0%	1.1%
Археологически разкопки	1	.5%	.6%
Транспорт	1	.5%	.6%
Екология/ околна среда/ биоразнообразие	3	1.5%	1.7%
ТГС - Трансгранично с-во	2	1.0%	1.1%
Риболовен / Ловен туризъм	10	5.0%	5.6%
Зелена енергетика	3	1.5%	1.7%
Организиране на събития с цел привличане на туристи: изложения, фестивали, панаири, концерти	11	5.5%	6.1%
Не бих реализирал	25	12.4%	13.9%
Не знам	20	10.0%	11.1%
Total	201	100.0%	111.7%

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

В. Качествено изследване

Сценарий за дълбочинно интервю на тема

Развитието на туризма и туристическите услуги общо

ВЪВЕЖДАЩ БЛОК

Здравейте!

Благодаря Ви, че се съгласихте да вземете участие в това проучване. Целта ни е да изследваме нагласите за развитие на туристическите услуги в рамките на общината. Проучването е напълно анонимно, като данните ще бъдат анализирани единствено и само в обобщен вид.

Ще започнем с кратко представяне. Аз се казвам

БЛОК А: СТРУКТУРА НА ФИРМАТА

1. Каква е дейността/дейностите на Вашата фирма/фирмата, която представлявате?	
2. Какъв е вида на Вашата фирма/организация?	ООД, ЕООД, АД, ЕТ, Организация с нестопанска цел
3. Колко служители има във Вашата фирма?	
4. Каква е Вашата позиция?	
5. В коя група попада фирмата по оборот за миналата 2011 година?	1. До 50 хиляди лв 2. 51-100 хиляди лв 3. 101 - 200 хиляди лв 4. 201- 500 хиляди лв 5. 501 хиляди - 1 милион лв 6. 1 - 5 милиона лв 7. 6-20 милиона лв 8. Над 21 милиона лв

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

БЛОК Б: ПРАКТИКИ НА РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ УСЛУГИ

1. Какви туристически услуги развива/планира да развива Вашата компания?

.....

.....

2. Какви други дейности развивате?

.....

.....

3. Защо сте решили да се спрете именно на този тип услуги?

.....

.....

4. Смятате ли, че това може да е един печеливш бизнес? Защо смятате така?

.....

.....

.....

5. Как решихте да се насочите към подобен бизнес?

.....

.....

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

6. Търсихте ли предварително информация, преди да се насочите към туризъм - ако да, то къде и каква?

.....
.....

7. А от каква информация имате нужда и кой може да Ви я даде?

.....
.....

8. Ползвали ли сте финансиране конкретно по тази дейност по програми на ЕС или на държавата? Ако да, то какви?

.....
.....

9. Има ли нужда от подобно финансиране и кой може да го осигури?

.....
.....

10. Какво трябва да се направи, за да се развива по-добре туризмът в общината? И кой трябва да го направи?

.....
.....
.....

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

11. С коя от съседните общини смятате, че е най-подходящо Харманли да си сътрудничи за съвместно развитието на туризма? А защо?

Хасково	1
Симеоновград	2
Гълъбово	3
Тополовград	4
Свиленград	5
Любимец	6
Маджарово	7
Стамболово	8
С нито една	9

.....

.....

12. Смятате ли, че Харманли може да привлече туристи от съседните държави - Гърция и Турция? Как да стане това?

.....

.....

*Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ*

13. Кое би ви накарало да инвестирате повече средства в туризъм?

.....

.....

14. Чували ли сте за Местна Инициативна Група (МИГ) Харманли, чиято цел е да стимулира развитието на бизнеса на територията на общината?

Да 1

Не 2

15. В кои области трябва да са насочени най-вече усилията на една подобна група?

.....

.....

C1. На колко сте години?

C2. Какъв е вашият пол?

Мъж.....1

Жена.....2

Има ли нещо, което бихте искали да споделите и което остана незасегнато по време на нашия разговор?

.....

Благодаря за отделеното време!

140

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие“, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ“

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

ИЗВАДКИ ОТ ДЪЛБОЧИННИ ИНТЕРВЮТА

Защо сте решили да се спрете именно на този тип услуги? (туристически услуги)

„Туризмът е един от основните стълбове в икономиката на България”

„Заради насочеността на района”

„Продължаваме традицията в семейния бизнес”

„По този начин се фокусира вниманието върху селото и става туристическа дестинация за кулинарен туризъм”

„Имало е необходимост от тези услуги преди 15 години”

Смятате ли, че това може да е един печеливш бизнес? Защо смятате така? (туристически бизнес)

„Да, може, ако има повече туристи”

„Може да бъде печеливш, ако има по-голям човекопоток ”

„Да, защото сме на географски кръстопът и има движение и посещение от чужденци”

„Да, бизнесът може да бъде печеливш, ако има работеща икономика и се посещава от външни хора”

„Да, ако го развия добре, т.е. да предлагам екологично чиста храна, забавления за туристите, атракции и др.”

А от каква информация имате нужда и кой може да Ви я даде?

„Предварителна информация от туроператори и туристически агенции за предварителна резервация”

„От пътеводител за Сакар и Странджа планина”

„Черпя информация от интернет”

„Имаме нужда от реклама”

„Информация не ми е необходима. Нужно е хората да са платежоспособни.”

Какво трябва да се направи, за да се развива по-добре туризмът в общината? И кой трябва да го направи?

141

Окончателен доклад по техническо предложение за провеждане на проучване на тема: „Организиране и провеждане на проучвания на територията на МИГ Харманли от Стратегията за местно развитие”, по тема „Развитието на туризма и туристическите услуги – възможност за икономическо съживяване на икономиката на територията на МИГ”

**Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

„Различните организации, чрез съвместна дейност: БАТА, СК, БААТ, Община Харманли, БАР”
„Местна туристическа организация”
„Туристическите обекти тук не са във вид, който да привлича туристи. Нужна е намесата на държавата”
„Най-напред трябва добра реклама – какви забележителности има в общината, които могат да бъдат посетени”
„Самите предприемачи”

С коя от съседните общини смятате, че е най-подходящо Харманли да си сътрудничи за съвместно развитие на туризма? А защо?

„Свиленград и Маджарово. Има интересни туристически обекти и така може да се обединят и да станем привлекателна дестинация”
„Хасково, Свиленград и Маджарово, имат туристически обекти”
„Хасково и Свиленград, имат исторически забележителности, които са туристически обекти”
„Свиленград и Ивайловград, защото в тези две общини има развити туристически обекти”
„С нито една – липса на допирни точки”

Смятате ли, че Харманли може да привлича туристи от съседните държави – Гърция и Турция? Как да стане това?

„Да, може да привлича, чрез развитие на алтернативен туризъм”
„Да, чрез рекламни материали и пътеводители”
„Да, чрез реклама”
„Да, чрез сътрудничество на общините и регионите”
„Може, в случай, че туристическите забележителности се поддържат в добър вид и привличат туристи”

Кое би ви накарало да инвестирате повече средства в туризъм?

„Ако Харманли стане привлекателна туристическа дестинация”

***Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕВРОПА ИНВЕСТИРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ***

- „При повишаване обема на работа”
- „Промяната на държавната политика по отношение на туризма”
- „Повече туристи – повече инвестиции”
- „Ако се финансира бизнеса”

В кои области трябва да са насочени най-вече усилията на подобна група? (МИГ)

- „Към развитието на местния бизнес”
- „Към малкия и среден бизнес и най-вече към малките предприятия”
- „В земеделието и туризма”
- „В подкрепа на производството”
- „Усилията трябва да бъдат насочени към всички заинтересовани – местни предприемачи”